

Til Folketingets miljøordførere

December 2005

Fugleperspektiv på Landdistriktsprogrammet

Dansk Ornitologisk Forening (DOF) har lavet en analyse af naturgavnlige initiativer, der kan sættes i værk med EU's landdistriktsmidler. Med udgangspunkt i fuglenes og naturens behov har DOF lavet et katalog over initiativer, der vil give mere vand, mere ro, mere græs og mere dødt træ.

EU har i de nye fordelingsnøgler for landdistriktsmidlerne stillet krav om, at minimum 25% af landdistriktsmidlerne skal gå til natur og miljø. Som et bidrag til ideudviklingen af gode og effektfulde initiativer har DOF lavet et katalog over fugle- og naturvenlige initiativer, der kan indarbejdes i strategien. De vil gavne såvel fuglene som beboerne i landdistrikterne og dem, der kommer på landet for at nyde naturen.

DOF har opstillet 46 konkrete, tværgående og ofte multifunktionelle forslag til støtteordninger, som hver især og tilsammen vil gavne fuglelivet, bidrage til sikring af gunstig bevaringsstatus for de enkelte arter og bremse faldet i biodiversitet.

Strandengsfars, overdrevsbøffer og hedekøller

Blandt forslagene kan nævnes

- tilskud til produktudvikling og markedsføring af produkter, der er opdrættet på en naturvenlig måde, f.eks. 'overdrevsbøffer', 'engculotter', 'hede-køller' og 'strandengsfars', da dyr, der går frit på overdrev, enge og heder vil kunne afgræsse og pleje disse meget vigtige naturtyper.
- tilskud til **studsning af stribe- og randbrak**, som vil få landmændene til at udlægge brakken i bedre sammenhæng med den eksisterende natur og samtidig støtte alternativ energiproduktion
- tilskud til **tørring af enghø** på affaldsforbrændingsanlæg, der om sommeren alligevel må bortkøle varme for at kunne lave strøm, hvilket vil anspore til høslæt på engarealer til gavn for f.eks. storke og en række vadefugle
- tilskud til **opførelse og drift af 'koteller'** nær store naturområder, der kræver græsning, hvor også byboer kan have græsningsdyr på opfedning.

Samtidig peger DOF på **64 lokaliteter**, spredt rundt i landet, som blot ligger og venter på, at initiativerne tages i brug, og hvor effekten vil kunne ses allerede på ganske kort sigt.

Dansk Ornitologisk Forening

Vesterbrogade 138-140 • DK-1620 København V • Telefon 3331 4404 • E-mail: dof@dof.dk • www.dof.dk
Danske Bank, reg. nr. 4180 konto 4180 634932 • CVR nr. 33 97 26 28

BirdLife
INTERNATIONAL

Foruden at gavne fuglene, vil også beskæftigelsen og livskvaliteten for landbefolkningen, ejendomsværdierne og turismen nyde fremme gennem iværksættelsen af de foreslåede initiativer.

Kataloget, der er oversendt til fødevareministeren og miljøministeren, kan også findes på DOFs hjemmeside,
http://www.dof.dk/01_organisation/Udvalg/Natpud/landdistriktsstrategi.html.

Jeg håber, at kataloget vil være til inspiration, og ser frem til en fortsat dialog om naturgavnige initiativer i landbruget.

Med venlig hilsen

Christian Hjorth

Christian Hjorth
Formand

Dansk Ornitologisk Forening

Vesterbrogade 138-140 • DK-1620 København V • Telefon 3331 4404 • E-mail: dof@dof.dk • www.dof.dk
Danske Bank, reg. nr. 4180 konto 4180 634932 • CVR nr. 33 97 26 28

BirdLife
INTERNATIONAL

Dansk
Ornitologisk
Forening

Fugleperspektiv på Landdistriktsprogrammet

*- DOFs katalog for fuglevenlig gennemførelse af
landdistriktsforordningen i 2007-2013*

Minimum 25% af landdistriktsmidlerne skal ifølge forslaget til EU's landdistriktsforordning gå til akserne 'Natur og miljø', dvs. til forbedring af miljøet og landskabet via støtte til arealforvaltning, herunder aktioner for landdistriktsudvikling i forbindelse med Natura 2000-områderne.

*Dette katalog giver 46 forslag til,
hvordan Landdistriktsprogrammet kan gavne
116 truede og sårbare ynglefuglearter,
43 nationale ansvarsarter blandt vore træk- og vintergæster og
64 lokaliteter, der blot venter på at eksplodere i fugle!*

*- al sammen til gavn ikke blot for fuglene,
men også for beskæftigelsen og livskvaliteten for
landbefolkningen, ejendomsværdierne og turismen*

25. oktober 2005

Dette oplæg er udarbejdet i september/oktober 2005 efter opdrag fra DOFs Hovedbestyrelse og Naturpolitiske Udvalg af en arbejdsgruppe bestående af Poul Blicher Andersen, Lars Maltha Rasmussen og Henrik Wejding med løbende bistand fra DOFs Naturfaglige Afdeling samt Fugleværnsfondens sekretariat og formand, og baserer sig fuglefagligt på foreningens indsamling af viden om fuglene gennem 99 år.

Oplægget tjener primært som inspiration for Fødevareministeriet i forbindelse med udformningen af den danske strategi – og senere plan – for landdistrikterne, der jf. forslaget til landdistriktsforordning også skal begunstige natur og miljø.

Oplæggets bilag med handlingsanvisninger for enkeltarter og lokaliteter kan siden hen desuden tjene som inspiration ved landdistriktsplanens udmøntning lokalt.

Indhold

0.	Sammenfatning og anbefalinger til den nationale landdistriktsstrategi og -plan.....	4
1.	DOF og landdistriktsprogrammet.....	6
1.1.	EU's landbrugspolitik (6)	
1.1.1.	Krydsoverensstemmelse (6)	
1.2.	Landdistriktsforordningen for 2007-2013 (7)	
1.2.1.	Natur og miljø (7)	
1.2.2.	LEADER-ordningen (8)	
2.	Tværgående initiativer til fremme af gunstig bevaringsstatus.....	9
2.1.	Konkrete forslag til incitamentsskabende støtteordninger (9)	
3.	Regionale genopretningsinitiativer.....	16
4.	Referencer og uddybende stof.....	17
Bilag:		
A:	Liste over 'listede' ynglefuglearter i Danmark og deres krav til levesteder (18)	
B:	Liste over rastende og overvintrende fuglearter, som er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4.2 og som Danmark derfor er specielt forpligtiget til at tage vare på (med angivelse af begunstigende foranstaltninger). (35)	
C:	Lokaliteter til genopretning, uprioriteret, amtsvis (40)	
D:	Oversigt over tre truede engfuglearters krav til levested (46)	

0. Sammenfatning og anbefalinger til den nationale landdistriktsstrategi og –plan

Danmark skal ifølge forslaget til landdistriktsforordning fra 2007 afsætte minimum 25% af landdistriktsmidlerne til forbedring af miljøet og naturen via støtte til arealforvaltning, herunder aktioner for landdistriktsudvikling i forbindelse med Natura 2000-områderne. Samtidig har Danmark en forpligtigelse i forhold til FN's biodiversitetskonvention til at bremse nedgangen i biodiversitet inden 2010 samt en række konkrete forpligtelser efter habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til at sikre gunstig bevaringsstatus i Danmark for en række dyre-, fugle- og plantearter samt naturtyper.

DOF har på baggrund af viden indhentet gennem de seneste 99 år om fuglenes krav til levesteder og deres reaktioner på forskellige driftsformer til brug for en målretning af det nationale landdistriktsprogram og dets gennemførelse, foretaget en systematisk gennemgang af krav til levesteder for de 116 danske ynglefuglearter, der er 'listede' som truede eller opmærksomhedskrævende, samt de 43 arter af træk- og vintergæster, der er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4.2. og som Danmark har særligt ansvar overfor.

Vand, ro, græs, dødt ved, sammenhæng og formidling

Gennemgangen tegner et generelt billede af behov for *mere vand, mere ro og mere græs* (der græsses eller slås), og for de skovtilknyttede arter tillige *mere dødt ved*.

Hertil kommer et generelt behov for *større sammenhæng mellem naturindslagene i landskabet*, ligesom *formidling* af de oplevelsesmuligheder og kvaliteter, som en hensigtsmæssig landdistriktsstrategi og –plan vil kaste af sig, er af stor vigtighed.

Der er i dette oplægs kapitel 2 derfor opstillet 46 konkrete, tværgående og ofte multifunktionelle forslag til incitamentsskabende støtteordninger til fremme af vand, ro, græs, dødt ved, sammenhænge og formidling. Hver især og tilsammen vil de gavne fuglelivet, bidrage til sikring af gunstig bevaringsstatus for de enkelte arter og bremse faldet i biodiversitet.

Ud over at anvende de foreslåede støtteordninger og initiativer generelt i landdistrikterne, er samtidig oplistet 64 lokaliteter (i bilag C), som det vil ligge lige for at genoprette eller pleje i forbindelse med gennemførelse af landdistriktsprogrammet, og som vil resultere i nye, fuglerige områder.

Foruden at gavne fuglene, vil også beskæftigelsen og livskvaliteten for landbefolkningen, ejendomsværdierne og turismen nyde fremme gennem iværksættelsen af de foreslåede initiativer.

DOF skal opfordre til, at de 46 forslag til incitamentsskabende støtteordninger og 64 forslag til genopretning og pleje af lokaliteter indarbejdes i såvel landdistriktsstrategien som –planen, og at brugen af dem fremmes i forbindelse med den lokale udmøntning af planen. Herudover skal DOF opfordre til følgende initiativer i forbindelse med landdistriktsprogrammet:

- DOF skal i lyset af det generelt positive bidrag, som støtte til natur og miljø vil medføre for landdistrikterne, opfordre til, at en så stor andel som muligt af støttemidlerne tilføres akse 2, natur og miljø (ud over de fra EU foreslåede minimum 25%).

- DOF vil opfordre til, at foreningens lokalafdelinger og caretakergrupper samt Fugleværnsfondens arbejdsgrupper får adgang til de 'LAG' (Lokale Aktions-Grupper), der må forventes etableret i alle landdistrikter i fortsættelse af LEADER+ programmet m.h.p. at bibringe disse faktuel viden om fuglebeskyttelse og om muligheder.
- Endelig skal DOF for at sikre beskyttelsen af de tilbageværende naturområder i agerlandet opfordre til, at de krydsoverensstemmelsesregler, der gælder for udbetaling af landbrugsstøtte (enkeltbetalingsordninger), også kommer til at omfatte overtrædelser af NBL *uden* for Natura 2000 områder (i dag trækkes der alene i landbrugsstøtten hvis overtrædelser af NBL (og Tøndermarsk-loven) sker *inden for* de 8,3% af DKs areal, der er omfattet af Natura 2000).

1. DOF og landdistriktsprogrammet

1.1. EU's landbrugspolitik

DOF har – bl.a. som partner i BirdLife International og BirdLife Europe med interesse fulgt, hvorledes EU's fælles landbrugspolitik i de senere år har været under stærkt pres fra to sider: Dels udvidelsen (der truede med at slå bunden ud af økonomien i EU's budget, dersom landmænd i indtrædelseslandene skulle modtage støtte på samme niveau som i de gamle EU-lande), dels fra WTO, som ønsker stop for subsidier til landbrugsproduktion.

Foreningen har især hæftet sig ved, hvorledes EU i konsekvens heraf har udviklet en ny landbrugspolitik, hvis tilskudsordninger er baseret på to søjler – en, der går på det traditionelle produktionstilskud (såkaldte enkeltbetalingsordninger) og en, der retter sig mod udvikling generelt af landdistrikter, herunder natur og miljø, specielt Natura 2000-områder.

DOF er selv sagt fuldt opmærksom på, at det fortsat er enkeltbetalingsordningerne, der i hvert fald for de 'gamle' lande udgør den største andel (indtrædelseslandene kan ikke modtage fuld støtte efter disse ordninger), og fortsat udgør i størrelsesordenen 86% af landbrugsstøtten.

Imidlertid er tendensen til, at en stadig større andel vil blive flyttet til Søjle II overordentlig interessant set i fugleperspektiv, herunder specielt den del af Søjle II, der omfattes af landdistriktsforordningen, hvilket behandles yderligere nedenfor, idet der forinden skal knyttes en kort kommentar til ét af landbrugspolitikens andre virkemidler:

1.1.1. Krydsoverensstemmelse

Ud over at flytte midler fra Søjle I til Søjle II er DOF meget opmærksom på det andet nye, væsentlige virkemiddel i EU's landbrugspolitik, nemlig koblingen mellem udbetaling af støtte til produktion (enkeltbetalingsordninger) og opfyldelse af lovkrav inden for områderne miljø, folkesundhed, dyresundhed og plantesundhed m.v. – de såkaldte *cross-compliance*-krav eller krav om 'krydsoverensstemmelse', som de er kommet til at hedde på dansk. De indebærer som bekendt, at landmænd kan få skåret 3% i deres støtte, hvis de overskrider visse regler, stigende til 20%, hvis overtrædelserne er forsætlige og op til 100% i særlige tilfælde.

Medlemslandene opstiller selv bestemmelser om, hvad det er for konkrete, nationale lovkrav, hvis overtrædelse kan føre til reduktion i støtten, og DOF har noteret sig, at det i DK er det blevet til 38 bestemmelser i en række forskellige lovgivninger, og herunder at 29 krav angår natur og miljø. 4 relaterer sig direkte til naturbeskyttelsesloven, *idet specielt disse regler dog kun gælder inden for Natura 2000-områder!* (NBLs §3 (søer, moser, vandløb, overdrev og enge), §8 (klitfredning) og §15 kystbeskyttelseszone) og en række bestemmelser i Tøndermarksloven).

Derudover kræves også krydsoverensstemmelse med jagtlovens beskyttelse af redetræer m.v. samt vildtskadebekendtgørelsens bestemmelser om fældefangst. Disse regler gælder såvel inden som uden for Natura 2000-områder.

Det er DOFs opfattelse, at beskyttelse af småbiotoperne i det åbne land er af stor betydning for opretholdelse af biodiversiteten på landsplan – såvel inden som uden for Natura 2000-områder, og i virkeligheden måske specielt uden for, da det åbne land ofte er præget af manglende naturindslag.

- For at sikre beskyttelsen af de tilbageværende naturområder i agerlandet skal DOF opfordre til, at de krydsoverensstemmelsesregler, der gælder for udbetaling af landbrugsstøtte (enkeltbetalingsordninger), også kommer til at omfatte overtrædelser af NBL *uden* for Natura 2000 områder, og ikke kun inden for de 8,3% af landets areal, der er omfattet af Natura 2000.

Som krydsoverensstemmelsesreglerne nu er skruet sammen, giver de direkte landmændene et incitament til at opdyrke §3-områder uden for Natura 2000-områder.

1.2. Landdistriktsforordningen for 2007-2013

DOF har noteret sig, at Kommissionens forslag til Landdistriktsforordning 2007-2013 (med senere kompromiser) indebærer, at støttemidler, der ydes efter landdistriktsforordningen, kan fordeles af medlemslandene efter en forud godkendt plan med følgende minimumsandelevise til tre tematiske akser:

1. Vækst og udvikling (min. 10%) (forbedring af landbrugets konkurrenceevne via støtte til omstrukturering)
2. Natur og miljø (min. 25%) (forbedring af miljøet og landskabet via støtte til arealforvaltning, herunder aktioner for landdistriktsudvikling i forbindelse med Natura 2000-områderne)
3. Øget livskvalitet i landdistrikter (min. 10%) (forbedring af livskvaliteten i landdistrikterne og fremme af diversificeringen af den økonomiske aktivitet via foranstaltninger, der både tager sigte på landbrugssektoren og andre aktører i landdistrikterne).

Herudover bemærker DOF sig, at 5% skal afsættes til gennemførelse af den såkaldte LEADER-metode (tilskud til lokal, folkelig forankring af udviklingen i landdistrikter), mens de resterende 50% kan fordeles på de tre akser og LEADER-modellen efter det enkelte medlemslands egne ønsker, idet fordelingen skal beskrives/argumenteres igennem i en plan, som medlemslandene udarbejder efter forordningens artikel 11 og som skal leve op til forordningens målsætninger.

1.2.1. Natur og miljø

Som forordningsforslaget nu foreligger, kan *i princippet* op til 75% af støtten kanaliseres til natur og miljø, hvilket DOF selvfølgelig varmt vil anbefale. Dersom den samlede støtte til landdistrikter også i 2007 ender på godt 1 mia. (EU + national støtte), vil den samlede støtte til natur og miljø således kunne nå op på godt 750 mio. DKK, og vil som minimum skulle være 250 mio. DKK.

Til sammenligning er der i 2005 afsat godt 130 mio. DKK til nye MVJ-aftaler. Herudover kommer 72 mio. DKK til vådområdeprojekter i regi af Vandmiljø-plan III og 272 mio. DKK til økologitilskud, herunder miljøbetinget tilskud. I alt 474 mio. DKK – udgifter som skal videreføres de næste år.

De 130 mio. DKK afsat til MVJ-indsats kan i dag dække tilskudsbehovet for ca. 2,5% af landarealet. SFL-udpegningen, inden for hvilken MVJ-støtte kan komme til udbetaling, udgør 26%

af landarealet og Natura 2000-områderne alene udgør efter Skov- og Naturstyrelsens opgørelse 8,3% af landarealet. I praksis er det i dag sådan, at MVJ-støtte kun kommer til udbetaling inden for Natura 2000-områder, eftersom der er alt for få penge i ordningen og DK har forpligtelser inden for disse områder.

For bare at kunne dække et minimum af indsats i Natura 2000-områderne vil der, som det fremgår af tallene, blive brug for en *tredobling* af de nuværende MVJ-midler (fra 2,5% af landarealet til 8,3%). Herudover vil der blive brug for midler til en indsats i MVJ-områderne uden for Natura 2000-områderne, samt til implementering af vandrammedirektivet.

Det er således vigtigt, at natur- og miljøaksen tilføres mere end de 25%, og/eller at det samlede tilskud til landdistriktsprogrammet forøges.

- DOF skal i lyset af det generelt positive bidrag, som støtte til natur og miljø vil medføre for landdistrikterne, opfordre til, at en så stor andel som muligt af støttemidlerne tilføres akse 2, natur og miljø (ud over de fra EU foreslåede minimum 25%).

1.2.2. LEADER-metoden

DOF har opfattet ideen i LEADER-metoden sådan, at man søger at forankre planlægningen af landdistriktsudviklingen lokalt gennem etablering af LAG'er – lokale aktionsgrupper - som sammensættes af myndigheds- og borgerrepræsentanter, dog max 50% myndighedsrepræsentanter. LAG'erne opstiller lokale udviklingsplaner under iagttagelse af de øvrige støttemuligheder (vækst, natur og miljø samt livskvalitet), idet det dog er op til medlemslandene selv at definere, i hvilket omfang LAG'erne skal have indflydelse på anvendelse af tilskudsmidler inden for alle tre akser.

I det omfang man fra dansk side beslutter sig for at udlægge også anvendelsen af natur- og miljømidlerne helt eller delvis til decentral forvaltning i LAG'er, er det i DOFs øjne meget vigtigt også at sikre en demokratisk legitimitet i LAG'ernes sammensætning, som afspejler den store interesse for natur og miljø, som findes i befolkningen, hvilket kan ske ved at sikre natur- og miljøorganisationerne sæde i LAG'erne. Under alle omstændigheder vil en repræsentation af sådanne organisationer i LAG'erne være en fordel, da også initiativer inden for de to øvrige akser (vækst og livskvalitet) bør afstemmes efter natur- og miljøforhold.

- Konkret skal DOF derfor opfordre til, at foreningens lokalafdelinger og caretakergrupper samt Fugleværnsfondens arbejdsgrupper får adgang til de 'LAG' (Lokale Aktions-Grupper), der må forventes etableret i alle landdistrikter i fortsættelse af LEADER+ programmet m.h.p. at bibringe disse faktuel viden om fuglebeskyttelse og muligheder.

DOF stiller således det udbredte lokalkendskab, som findes i medlemsskaren, til rådighed for en hensigtsmæssig gennemførelse af landdistriktsforordningen, ligesom Fugleværnsfonden under DOF gerne lader sine plejeprojekter på fondens arealer indgå som eksemplariske del-elementer af lokale landdistriktsprogrammer.

2. Tværgående initiativer til fremme af gunstig bevaringsstatus

Danmark skal ifølge forslaget til landdistriktsforordning fra 2007 afsætte minimum 25% af landdistriktsmidlerne til forbedring af miljøet og naturen via støtte til arealforvaltning, herunder aktioner for landdistriktsudvikling i forbindelse med Natura 2000-områderne. Samtidig har Danmark en forpligtigelse i forhold til FN's biodiversitetskonvention til at bremse nedgangen i biodiversitet inden 2010 samt en række konkrete forpligtelser efter habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til at sikre gunstig bevaringsstatus i Danmark for en række dyre-, fugle- og plantearter samt naturtyper.

DOF har på baggrund af viden indhentet gennem de seneste 99 år om fuglenes krav til levesteder og deres reaktioner på forskellige driftsformer til brug for en målretning af det nationale landdistriktsprogram og dets gennemførelse, udarbejdet to kataloger, der er optaget som Bilag A og B til nærværende rapport, og som for bilag A's vedkommende dækker samtlige de 116 danske ynglefugle, som af forskellige grunde i dag er opført på lister over truede eller opmærksomhedskrævende fuglearter - enten internationalt, på EU-niveau eller nationalt, og/eller som opfylder kriterierne for udpegnings som 'truede og sjældne ynglefugle' i DOFs DATSY-projekt og/eller hvis bevaringsstatus i Danmark officielt er erklæret ugunstig.

Bilag B er en oversigt over de træk- og vintergæster, som Danmark har en særlig forpligtigelse til at tage vare på i henhold til fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4.2.

I begge bilag er for hver art anført krav til levested og forslag til begunstigende aktiviteter, idet katalogerne er tænkt som inspiration til, hvordan f.eks. LAG'er lokalt kan bidrage til et stoppe tilbagegangen i biodiversitet inden 2010 ved i den lokale landdistriktsplanlægning netop at tage vare på de arter, der i dag synes mest truede eller opmærksomhedskrævende, og sikre dem en gunstig bevaringsstatus gennem tilvejebringelse af de ynglebetingelser og de raste- og overvintringsbetingelser, de enkelte arter fordrer.

I forbindelse med udarbejdelse af den nationale landdistriktsstrategi og -plan er det vigtigt, at der åbnes mulighed for at kanalisere støttemuligheder over på de begunstigende aktiviteter, som katalogerne opregner, og således skabe en incitamentsstyring af erhvervsaktiviteterne i landdistrikterne - det være sig de skov- og jordbrugsmæssige såvel som de turistmæssige og energiproducerende aktiviteter m.v.

For en række arter er der tale om sammenfaldende aktivitetsbehov, og i nærværende afsnit opridses de typer af aktivitetstilskud, som generelt vil kunne fremme en gunstig bevaringsstatus for et bredt register af fugle, og som samtidig vil kunne bidrage væsentligt til en generel værdiøgning i landdistrikterne, dels gennem øget ejendomsværdi, dels gennem øgede turismeindtægter og endelig gennem konkret beskæftigelse med naturgenopretning og -pleje samt naturvenlig drift af det åbne land.

2.1. Konkrete forslag til incitamentsskabende støtteordninger

En gennemgang af bilagene A og B og de fordringer til landskabet, som de anførte arter har, tegner et generelt billede af behov for *mere vand*, *mere ro* og *mere græs* (der græsses eller slås), og for de skovtilknyttede arter tillige *mere dødt ved*.

Hertil kommer et generelt behov for *større sammenhæng mellem naturindslagene i landskabet*, ligesom *formidling* af de oplevelsesmuligheder og kvaliteter, som en hensigtsmæssig landdistriktsstrategi og –plan vil kaste af sig, er af stor vigtighed.

Nedenstående gennemgang af forslag til incitamentsskabende støtteordninger er følgelig grupperet i afsnit, der handler om støtte til sikring af større sammenhæng i naturindslagene i landskabet, støtte til fremme af græsning/høslæt, støtte til fremme af mere vand, støtte til fremme af mere dødt ved/naturskov og endelig støtte til fremme af formidling og bæredygtig turisme, og støtte til andre plejeforanstaltninger.

Fremme af sammenhæng i naturindslagene i landskabet:

1. Naturplaner på ejendomsniveau: De positive erfaringer med frivillige Naturplaner på ejendomsniveau, som bidrager til en koordinering af indsatsen og optimalt udbytte af de enkelte genopretningsinitiativer, bør udnyttes og videreføres i LDP07-13, idet der fremover alene bør kunne ske støtteudbetalinger til aktiviteter, der indgår i en samlet Naturplan for ejendommen.
2. Naturplaner på fler-ejendomsniveau: For at sikre større sammenhæng imellem de forskellige naturområder og sikre etablering af økologiske forbindelser over større afstande, bør der indføres et incitament til udarbejdelse af kollektive naturplaner. En metode kunne være differentieret støtte alt efter antallet af sammentænkte planer (større støtte til den enkelte plan, hvis den hænger sammen med flere) og sammenhæng i projekter (større tilskud pr. løbende meter udtaget økologisk forbindelse, desto flere kilometer, korridoren sammenlagt bliver).
3. Gradueret støtte til Naturplaner, afhængig af graden og omfanget af behandlede arter fra Bilag A og B: For at sikre et reelt bidrag til begrænsning af faldet i biodiversitet kunne støtte til Naturplaner gøres afhængige af, hvor mange truede og opmærksomhedskrævende arter, den enkelte plan håndterer/skaber forbedrede levevilkår for. Således kunne gives forhøjet støtte, hvis arter fra bilag A og B er behandlet, og en yderligere bonus, når og hvis arterne indfinder sig/tiltager i antal.
4. Støtte til landskabsanalyse og naturkvalitetsplanlægning samt samlet forvaltningsplan for delområde, samt kategorisering af kerneområder og spredningskorridorer, herunder kategorisering af potentielle naturgenopretnings tiltag, der forudsætter kollektive naturplaner: Til sikring af sammenhæng mellem naturplaner for flere ejendomme i et større område er det en forudsætning, at der forinden sker en samlet kvalitetskortlægning, som det vil være vanskeligt at pålægge de enkelte lodsejere. Sådanne kortlægninger foreslås derfor udarbejdet for landdistriktsmidler.
5. Forhøjet tilskud til økologisk dyrkning på steder, hvor overordnet kvalitetskortlægning dokumenterer behov for understøttelse af spredningskorridorer eller kerneområder.
6. Støtte til rand- og stribebrak: Den naturmæssige effekt af braklægning kan forøges væsentligt, hvis brakken udlægges som rand- eller stribebrak, der enten beskytter tilgrænsende naturområder eller skaber passager gennem landskabet. Der er imidlertid forbundet nogle ulemper hermed (f.eks. i f.m. studsning), som burde kunne kompenseres ved

tillæg til braktilskuddet. Tilskud kunne gøres betinget af, at det afstudsede materiale tilføres energianlæg i form af enten biogas- eller fermenteringsanlæg, idet der kunne lægges op til etablering af et egentligt forretningsområde her. Studsningsterminer bør afpasses efter de dyr, fugle og planter, som nyder godt af brakken som levested.

7. Støtte til rotationsbrak: Visse arter som f.eks. Agerhøne synes begunstiget af rotationsbrak, hvorfor det bør overvejes at skabe incitament for opretholdelse af rotationsbrak i et vist omfang på den enkelte ejendom, og derved opretholdelse af udyrkede arealer i en spredt mosaik i landskabet.
8. Støtte til akut udtagning af produktionsarealer i tilfælde af ynglefremkomster af fuglearter på fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I (f.eks. Hedehøg, Rørhøg og Engsnarre): Visse arter synes at etablere sig i bl.a. kornmarker, og for at sikre yngel mod skader ved høst og sprøjtning m.v., bør gives støtte til udtagning af produktionsarealer omkring sådanne forekomster.

Fremme af græsning:

9. Støtte til førstegangstrydning af tilgroede arealer med efterfølgende etablering af ekstensiv græsning eller høslæt: Mange tidligere græsningsarealer er i dag så tilgroede, at det kun vanskeligt lader sig gøre at etablere græsning i dem igen, hvorfor der bør kunne ydes støtte til førstegangstrydninger, hegning m.v.
10. Arealstøtte til græsning: I forbindelse med neddroslingen af enkeltbetalingsordningerne for bl.a. kødkvæg er der opstået en utilsigtet negativ konsekvens i form af manglende græsningsdyr til pleje af enge og overdrev. Neddroslingen bør kompenseres gennem arealtilskud med samtidig max-binding på græsningstrykket, idet der herunder bør skabes et incitament for sen udbinding på de vådeste og fuglerigeste arealer (det tidligste udbindingstidspunkt f.s.v.a. Engryle er således 25. maj v. 1 ungdreget/ha eller 5. juni ved 2 ungdregeter/ha, mens de tilsvarende datoer for hhv. Brushane og Stor Kobbersnepe er 28. maj/5. juni og 15. maj/25. maj (under forudsætning af, at max. 25% af de tre arters reder må gå tabt pga. nedtrampning – se også Bilag D).
11. Gradueret støtte til græsning efter biodiversitet/opnået biodiversitet: Der bør ydes større tilskud til arealer med høj biodiversitet og indbygges bonusordning i tilfælde af forbedret biodiversitet over år.
12. Støtte til transport af kvæg til græsningsområder: Med faldende antal kvægbesætninger og ofte fjernt beliggende, plejekrævende lokaliteter synes transportomkostningerne ved flytning af kreaturer til græsningsområder at blive en stadig større barriere, hvorfor kvægavlerne bør kompenseres for transportudgifterne. Også hvor flere transporter om året er nødvendige af hensyn til ekstensiv græsning, burde compensation være mulig.
13. Støtte til etablering af lokale kogræsserlag: For at sikre et større lokalt ejerskab til naturplejen og for at løse tilsynsproblemer med relativt små besætninger på spredte (små)arealer, kunne en generel støtte til etablering af kogræsserlag foreslås indført (og ikke kun til demonstrationsprojekter).

14. Støtte til regional organisering af kogræsserlag: M.h.p. at sikre græsning af større, sammenhængende græsområder, hvor lokale lag ikke vil kunne dække behovet, foreslås etableret støttemulighed til systematisering af kogræsserlag med også fjern-deltagelse, hvor bybefolkningen kan medvirke som ejere, mens driften varetages af lokale landmænd på betalingsvilkår.
15. Støtte til opførelse og drift af 'koteller' (eller rettere 'kvieteller' og 'tyrekalveteller' eller 'studeteller'), hvor f.eks. kogræsserlagenes kreaturer kan opstaldes/søge ly i vintersæsonen, og hvor lokale landmænd mod betaling forestår pasning. Kan også indrettes i eksisterende staldfaciliteter med passende placering i f.t. naturområder.
16. Støtte til ekstensiv fåreavl på hedejord/hedeafbrænding: De vel nok mest truede danske ynglefugle er knyttet til heden, og fælles for dem er, at de ville begunstiges af ekstensiv fåregræsning/hedeafbrænding på de tilbageværende hedearealer, hvilket imidlertid er økonomisk urentabelt. Det bør der kompenseres for, idet det ville gavne arter som Krikand, Hjejle, Tinksmid, St. Regnspove, St. Tornskade og Hedelærke samt muligvis Sandterne, Mosehornugle og Vendehals.
17. Støtte til produktudvikling og markedsføring af 'overdrevsbøffer', 'engculotter', 'hedekøller' og 'strandengsfars' mv., herunder støtte til lokal slagtning og specialudskæring m.v.

Fremme af høslæt:

18. Støtte til ynglecycklus-afpasset høslæt: Høslæt viser sig at være et centralt element for en række af agerlandets fugle, hvis ynglesucces fremmes af høslæt (eksempelvis Hvid Stork og et bredt register af vadefugle) mens andre arter lider under for tidligt høslæt i f.t. ynglecycklus (eksempelvis Engsnarre og Vagtel). Der bør skabes et økonomisk incitament for at afpasse høhøsten til tidspunkter, der er velegnede for fuglene, idet tabet i foderværdi kunne kompenseres. For Engsnarre er det tidligste tidspunkt for høslæt helt henne i august, mens det for Engryle og Brushane er 15. juli og for Stor Kobbersneppe er hhv. 20. juni på gødskede enge og 25. juni på ikke-gødskede enge (under forudsætning af, at max 20% af de tre sidstnævnte arters unger må gå tabt pga. slåning).
19. Tilskud til afhøstning af græs til energiproduktion (biogas, fermentering) på vilkår som ovenfor (ynglecycklus-afpasset slæt).
20. Forhøjet tilskud til slåning på stærkt skrånende arealer (mere end 40% har hældning >30 grader). Sådanne arealer udgår normalt af slåningsdrift, men er naturmæssigt vigtige at opretholde som lysåbne arealer.
21. Støtte til hø-tørring på bioenergianlæg eller andre CO₂-neutrale anlæg: Når høslæt generelt ikke er særligt attraktivt i det moderne landbrug, skyldes det primært den manglende dyrknings sikkerhed, herunder faren for at høet 'drukner' under tørring efter skårlægning. I Sverige er der mangeårige traditioner for tørringsanlæg for hø, hvilket primært kan tilskrives den billigere energi. Der bør i DK skabes incitament til at etablere høtørringsanlæg i f.m. CO₂-neutrale energianlæg (biogas, affaldsforbrænding), som er

kendetegnet ved at skulle bortkøle varme netop i sommermånederne for at kunne opretholde el-produktionen.

Fremme af mere vand i landskabet:

22. Støtte til tilpropning af dræn/tilkastning af drængrøfter m.h.p. genetablering af naturlig hydrologi (i såvel fersk- som strandenge og i skove).
23. Støtte til rørskovsforyngelse: Flere af rørskovens fuglearter har tydeligvis en præference for relativt ung rørsump, således med et optimum omkring 10 år. Samtidig er de samme arter imidlertid relativt sårbare overfor rørskeer. Det foreslås at søge tilvejebragt en incitamentsstruktur, som gør det rentabelt for rørskeerere at gennemføre rørskeer hvert 10. år med tilladelse til at skære f.eks. 2-3 år efter (1. slæt er uanvendeligt til tagdækning grundet gamle rør m.v.), hvorefter rørskoven på ny får lov at gå i succession i 10 år igen. Rørskeer skal selvfølgelig fortsat ske under iagttagelse af generelle anbefalinger og lovgivning (senest m. udgangen af februar og efterladende holme af uhøstede partier m.v.).
24. Støtte til igangsætning af jordfordeling/opkøb af puljejord m.h.p. at sikre udtagelse og fugtiggørelse af lavbundsarealer.
25. Støtte til igangsætning af multifunktionel planlægning af vådområder, hvis etablering kan ske delvis via grundvandspuljen (opsamlet efter vandforsyningsloven) i snævert samarbejde med vandforsyningerne lokalt og regionalt.

Fremme af mere dødt ved/naturskov:

26. Støtte til koordineret drift af naturskov og tilgrænsende landbrugsarealer: Skovloven åbner mulighed for visse tilskud til naturvenlig drift af naturskove, men der mangler en incitamentsstruktur, der sikrer sammentænkning med omgivende arealer, herunder etablering af overdrev og vådområder på tilgrænsende arealer, som vil kunne forbedre det samlede resultat. Der bør således udtænkes støttemuligheder, som fremmer kombination af naturskov, græsningsskov, overdrevsdrift o.a. aktiviteter.
27. Støtte til supplerende foranstaltninger til naturnær skovdrift i øvrigt, hvor behov dokumenteres i en Naturplan for ejendommen.
28. Støtte til ejere af "styningstræer", hvis disse stynes jævnlige, og træerne samtidig er omtalt i ejendommens Naturplan.
29. Støtte til ejere af "træruiner" hvis træerne har en alder på mere end 90 år. En forudsætning for støtten bør være, at træerne er omtalt i ejendommens Naturplan.
30. Støtte til etablering af 'refugier' i skove, bestående af uforstyrrede kerneområder med naturskovsdrift samt begrænset publikumsadgang og jagt, og hvor gamle træer får lov at stå og forfalde m.h.p. at skabe egnede redetræer til store rovfugle og Sort Stork.

Fremme af formidling og bæredygtig turisme:

31. Støtte til overvågning, oplysning og fleksibel afspærring i yngleområder. For en række kystfugles vedkommende er forstyrrelse fra mennesker et påtrængende problem, som der dog er taget skridt til at løse på bl.a. Rømø og Fanø v. ynglepladserne for den sjældne Hvidbrystede Præstekrave, hvor der etableres fleksible afspærringer, der hvor fuglene vælger at yngle. Tilsvarende problemer gælder for bl.a. Dværgterne, Markpiber, Alk (i ny koloni på Bornholm), Ride og Mallemuk samt et bredt register af måge- og vadefugle. Der kunne ydes støtte til overvågning og kombinerede oplysnings- og afspærringsprojekter, hvor yngleforekomsterne af disse truede fuglearter kunne gøres til en del af oplevelsesindustrien i de pågældende områder – men på fuglenes præmisser.
32. Støtte til etablering af fugletårne, observationsskjul og hensigtsmæssige stiforløb i naturområder, som giver størst mulige oplevelsesmuligheder inden for fuglenes tålegrænser.
33. Støtte til etablering eller udvidelse af jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i alle større, sammenhængende naturområder.
34. Støtte til udvidelse af naturvejlederordninger, der har til formål at formidle sammenhænge mellem landdistrikternes naturindhold og drift.
35. Støtte til fortsættelse af 'spydspidsordningen' under den turismepolitiske handlingsplan med specielt henblik på at udvikle en balanceret turisme i landdistrikter med højt naturindhold.

Andre plejeforanstaltninger m.v.:

36. Støtte til etablering af rævefrie yngleøer i vådområder. Prædation fra ræve og rotter er et stort problem for mange kolonirugende fugle, og det kunne afhjælpes gennem etablering af yngleøer og holme (eksempel fra Tissø, hvor etablering af ø fik bestandene af Dværgterne og Klyde til at eksplodere). Tilsvarende kunne overvejes støtte til rævehegn, som der er eksperimenteret med på det inddæmmede areal på Amager.
37. Støtte til bekæmpelse af aggressive, invasive arter: Kæmpebjørneklo har en ødelæggende indvirkning på f.eks. ferske enge som ynglelokalitet for engfugle, og amerikansk mink udgør et stadig stigende problem for en række fuglebestande – især kolonirugende måge/vadefugle. Der bør ydes støtte til bekæmpelse af sådanne arter.
38. Støtte til naturpleje på og omkring fortidsminder, eksempelvis til skovning af vedplanter på gravhøje samt pleje af voldanlæg, stendiger ol., når plejeforanstaltningerne fremgår af ejendommens Naturplan.
39. Støtte til lokale/regionale miljøprogrammer i større sammenhængende land- og skovbrugsområder, med det formål at tage vare på, åbne og formidle naturværdierne i kulturlandskabet.
40. Støtte til aflønning af landdistriktskoordinator, der kan sammenstykke og designe naturpleje- og genopretningsprojekter, herunder designe m.h.p. sammenstyknings af støttemuligheder fra flere kilder og sikre en så høj grad af multifunktionalitet som muligt.

41. Støtte til produktion og opsætning af redekasser, redeplatforme og andre forbedringer af ynglemulighederne for arter opført på Bilag A til denne rapport.
42. Støtte til ophjælpning af særlige arter: Der bør kunne indgås kontrakter om specielle driftsformer for specifikke områder m.h.p. ophjælpning af lokale bestande af givne arter, jf. anbefalingerne i bilag A og B. Der kan indbygges bonusordning i takt med faktisk ophjælpning.
43. Støtte til opretholdelse af varig stub vinteren over, gerne kombineret med striber af uhøstede afgrøder: Visse arter som f.eks. Agerhøne og Kornværpling synes begunstiget af varig stub, ligesom vinterflokke af gæs søger ned på varig stub for fouragering (spildsæd, ukrudt). Forudsætningen er, at markerne ikke round up-behandles, hvilket ellers er det vanlige ved overvintring, og landmændene må kompenseres for driftstab forbundet hermed.
44. Støtte til systematisk gennemgang af bygningsmassen i landdistrikter m.h.p. at fremme mulighederne for ind- og udflyvning for arter som Kirke- og Slørugle, samt for arter i øvrigt, opført på Bilag A, som er knyttet til bygninger.
45. Støtte til udvikling af giftfri regulering af gnavere i ny-kulturer (skovbrug): Der anvendes store mængder musegift i dag i det private skovbrug. Metoder til giftfri dæmpning af gnarvertrykket bør tilskyndes (indretning af hegn med passager for ræv og mårdyr, kasser for ugler og Tårnfalke m.v.).
46. Støtte til intelligent retableringsplanlægning for råstofgrave: Retableringsplaner bør i større udstrækning sigte på at skabe/bevare betingelser for skrænt-ynglende arter som Digesvale og Stor Hornugle samt Mudderklire i grusgravssøer.

3. Regionale genopretningsinitiativer

Gennem DOFs løbende arbejde med registrering af fugle og fuglelokaliteter og ud fra historisk kendskab til ændringer i landskabet – og endelig fordi DOF i al beskedenhed også ejer værdifulde naturområder gennem sin Fugleværnsfond – har foreningen opnået et bredt kendskab til lokaliteter, som inden for overskuelige rammer vil kunne genoprettes til fortrinlige fugleområder, og dermed bidrage til generel værdiøgning i de landdistrikter, hvor de ligger (gennem øgning i ejendomsværdi, øgede turismeindtægter og gennem lokal indtjening i f.m. projekternes gennemførelse).

Mange af disse områder er oprindeligt blevet afvandet eller drænet alene på grund af de tilskudsmuligheder herfor, der fandtes på det givne tidspunkt, og på basis af de økonomiske vilkår, som datidens produktionstilskud indebar. Der er således tale om områder, der næppe ville være blevet opdyrket, hvis det ikke havde været for tilskuddene.

Det forekommer således ekstra relevant at anvende en del af de nye tilskudsmidler, som vil fremkomme i forbindelse med landdistriktsforordningen, til at tilbageføre disse områder til de fuglelokaliteter, de var engang.

I bilag C er – i uprioriteret orden – oplistet 62 lokaliteter amtsvis.

Også her det en forudsætning, at der i den nationale strategi og plan for landdistrikterne skabes rammer og mulighed for, at midler senere vil kunne kanaliseres til realisering af disse genopretningsprojekter, ligesom det er foreningens håb, at kataloget vil kunne give inspiration på det lokale niveau i de kommende LAG'er til at indtænke områderne og deres genopretning i landdistriktsplanerne – gerne i samspil med andre tilskudsmuligheder og i samspil med de generelle aktiviteter i landskabet, som vil kunne fremme de enkelte arter (se nærmere herfor i kapitel 2).

4. Referencer og uddybende stof

BirdLife International (2004): *Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status*. Cambridge, UK: BirdLife International (BirdLife Conservation Series No. 12).

Caretakerprojektet (DOFs projekt vedr. overvågning af de vigtigste fugleområder – se www.dof.dk)

DATSY-projektet (DOFs projekt vedr. truede og sjældne ynglefugle i Danmark – se www.dof.dk og Grell et al. (2004) nedenfor).

DOF (2000): *Forvaltningsplan for Hvid Stork (Ciconia ciconia) i Danmark*. DOF (Kan ses på www.dof.dk)

DOF (2002): *Forslag til forvaltningsplan for den danske ynglebestand af Hjejle (Pluvialis apricaria) i Danmark*. DOF (Kan ses på www.dof.dk)

DOF (2005): *Danmarks Fugleliv 2005 – fra viden til handling*. DOF (Kan ses på DOFs hjemmeside, www.dof.dk)

DMU (2005): *Den danske Rødliste, Fugle*. Fagdatacenter for Biodiversitet og Terristisk Natur. (Kan ses på www.dmu.dk)

Flensted, K. (2005): *Rødliste hvidvasker truede arter*. Fugle og natur, 3/2005, DOF (Hele artiklen kan læses her på DOFs hjemmeside: http://www.dof.dk/pdf/Div/artikel_roedliste.pdf)

Grell, M.B. (1998): *Fuglenes Danmark*, Gads Forlag, udgivet i samarbejde med Dansk Ornitologisk forening.

Grell, M.B., J. Hansen & B. Rasmussen (2002): *Overvågning af toplærke, Galerida cristata med en gennemgang og vurdering af de danske ynglehabitater*. Arbejdsrapport fra DMU nr. 171, 2002

Grell, M.B. (2003): *Forslag til en forvaltningsplan for bevarelse af Rød Glente, Milvus milvus*. DOF (Kan ses på www.dof.dk)

Grell, M.B., H. Heldbjerg, B. Rasmussen, M. Stabell, J. Tofft og T. Vikstrøm (red.) (2004): *Truede og sjældne ynglefugle i Danmark 1998-2003*. Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift 98: 45-100.

Miljø- og energiministeriet (2000): *Handlingsplan for bevarelse af den truede fugleart engsnarre (Crex crex)*. Skov- og Naturstyrelsen (Kan ses på www.skovognatur.dk)

Miljøministeriet (2002): *Forvaltningsplan for Skarv (Phalacrocorax carbo) i Danmark*. Skov- og Naturstyrelsen (Kan ses på www.skovognatur.dk)

Miljøministeriet (2005): *Handlingsplan for truede engfugle*. Skov- og Naturstyrelsen. (Kan ses på www.skovognatur.dk)

Pihl, Stefan m.fl. (2003): *Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet*. Faglig rapport fra DMU, nr. 462. Miljøministeriet, Danmarks Miljøundersøgelser.

Liste over 'listede' ynglefuglearter og deres krav til levesteder

Dette er en systematisk opført liste over de i Danmark forekommende ynglefugle, der er 'listede' som truede/beskyttelseskrævende enten internationalt, på EU-niveau eller nationalt, og/eller som opfylder kriterierne for udpegning som 'truede og sjældne ynglefugle' i DOFs DATSY-projekt og/eller hvis bevaringsstatus i Danmark officielt er erklæret ugunstig. Suppleret med liste over de 10 almindeligt udbredte fuglearter i størst tilbagegang jfr. DOFs Punkttællingsprogram.

For hver art anføres krav til levested og forslag til begunstigende aktiviteter, idet listen er tænkt som et inspirationskatalog til, hvordan f.eks. LAG'er lokalt kan bidrage til et stoppe tilbagegangen i biodiversitet inden 2010 ved i den lokale landdistriktsplanlægning netop at tage vare på de arter, der i dag synes mest truede eller opmærksomhedskrævende, og sikre dem en gunstig bevaringsstatus gennem tilvejebringelse af de rette ynglebetingelser for de enkelte arter. For de fleste arter gives endvidere link til nærmere omtale på DOFs hjemmeside.

Ordforklaring:

SPEC: '*Species of European Conservation Concern*'. Opdeles i tre kategorier hvor SPEC 1 omfatter arter på IUCNs rødliste over truede arter på verdensplan, mens SPEC 2 og 3 omfatter arter på IUCNs rødliste over truede arter på europæisk niveau samt arter, der er klassificeret som *i tilbagegang, sjældne, formindskede bestande eller lokaliserede i Europa*, idet SPEC 2 anvendes på arter, hvis verdensbestand er koncentreret i Europa.

Bilag I: Omfattet af EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I over arter, som medlemslandene er særligt forpligtigede til at beskytte.

DK-Rød: Omfattet af Danmarks officielle rødliste (2005). RE = Forsvundet, CR = Kritisk truet, EN = Moderat truet, VU = Sårbar, NT = Næsten truet. Arter, der i den officielle liste er anført som forsvundet (RE), men som ikke desto mindre yngler regelmæssigt i Danmark, er medtaget i denne liste. Endvidere er de arter, der opfylder IUCN's kriterier for rødlistning, men som ikke er medtaget i den officielle DK liste, markeret med en note 1), og arter, der ikke er vurderet, men som sandsynligvis ville opfylde IUCN's kriterier, er markeret med note 0).

DK-Gul: Omfattet af Danmarks officielle gul-liste (1997). X = Opmærksomhedskrævende, A = National ansvarsart, Ex = Forsvundet, E = Akut truet, V = Sårbar, R = Sjælden. Kun ynglearter medtaget, og for nationale ansvarsarter således kun de arter, hvor ansvaret (også) gælder ynglefugle.

DATSY: Arter, der er udpegede som truede og sjældne ynglefugle i DOFs overvågningsprojekt af samme navn, dvs. arter, der er truede i Europa, arter med en forhistorie som udbredte danske ynglefugle samt arter, der fungerer som indikatorer for bestemte naturtyper, er under invandring som danske ynglefugle eller påkalder sig særlig interesse.

Ugunstig bevaringsstatus: Arter, der efter DMU's kriterier p.t. har en ugunstig bevaringsstatus i Danmark (baseret på kriterier herfor i habitatdirektivet).

De markerede links fører til DOFs hjemmesides fugleleksikon.

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstiggelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Nordisk Lappedykker</u> (0-2)→	SPEC 3 Bilag I RE - -	De få danske ynglefund er typisk gjort i mindre ferskvandssøer, bl.a. i klarvandede, alkaliske søer i grusgrave. Men der er også et enkelt fund i en afsnøret fjordarm. I øvrige Skandinavien yngler arten i små næringsrige og lavvandede søer < 10ha.
<u>Mallemuk</u> (3)↑	- - - - DATSY	Yngler i DK udelukkende i Ridekoloni på den stejle klint ved Bulbjerg. Regulering af færdsel og øget oplysning over for publikum vil begunstige arten.
<u>Skary</u> (36.000-41.000)→	- - - AY -	Yngler i kolonier ved fjorde, lavvandede kyster og større søer. Kolonierne anlægges på fredelige øer og halvøer. Rederne anbringes i træer, i krat eller på små, ubevoksede øer og holme, også direkte på jorden. Ro på ynglepladserne og videreførsel af aktuel forvaltningsplan vil begunstige arten.
<u>Rørdrum</u> (200-300)↑	SPEC 3 Bilag I - - -	Yngler i udbredte tagrørskove ved sø- og fjordbredder og i store sumpområder. Foretrækker rørskov med bunddække af lavt vand (mindre prædationsrisiko), og foretrækker tilsyneladende en vis foryngelse af rørskoven (rørskove op til 10 foretrakkes), men er omvendt sårbar overfor rørskeer (yngler fra tidlig marts). 10-20 ha rørskov fordres pr. par.
<u>Sort Stork</u> (0?)→	SPEC 2 Bilag I RE - DATSY	Uforstyrret gl. løvskovsområde tæt ved fiskerige vandløb eller lavvandede vådområder/skovsumpe. Rede i gl. (>150 år) eg eller bøg m. døde grene/ indflyvningsmuligheder. Vil blive begunstiget af mere naturskov og mere vand/sumpe i skovene og deres nærmeste omegn.
<u>Hvid Stork</u> (0-2)↓ <i>'Ugunstig bevaringsstatus'</i>	SPEC 2 Bilag I CR - DATSY	Yngler på bygninger (i andre lande også i træer!) i det åbne land nær større vådområder, ådale eller marskenge. Føden, der består af padder, mus, fisk, orme, græshopper og andre store insekter, søges i våde enge eller på marker – typisk i forbindelse med slåning/høst. Således meget knyttet til høslæt, og vil blive begunstiget af øgede græsarealer og oversvømmelse af ådale.
<u>Skestork</u> (15-22)↑	SPEC 2 Bilag I VU - DATSY	Yngler i store, lavvandede vådområder (gerne kystlaguner m. tidevandsstrøm). Anlægger kolonier på rævefrie øer og holme eller utilgængelig rørskove eller sumpskove. Ræve- og forstyrrelsesfrie yngleøer tæt på velegnede fourageringsområder en forudsætning for arten.

Art (samnt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstivelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Sangsvane</u> (1)→	- Bilag I - - DATSY	Det første danske ynglefund af Sangsvane gjordes i 2002 i en tidligere tørvegrav domineret af dyndpadderok og star. Eftersom udbredelsesområdet for de svenske fugle udvides sydpå, forventes arten at tiltage og evt. indvandring vil blive begunstiget af bevaring og genopretning af småsøer.
<u>Bramgås</u> (>500)↑	- Bilag I NT - DATSY	Yngler på øer og strandenge med gode græsningsmuligheder samt på klippekyst (Bornholm). Enkelt ynglefund fra ferskvandssø. Hovedudbredelsen p.t. koncentreret på Saltholm. Begunstiges af græsning/pleje af strandenge samt beskyttelse mod færdsel i yngletiden.
<u>Pibeand</u> (0-1)→	- - - ⁰⁾ (E) -	De få danske ynglefund er gjort på strandenge, i Vadehavsmarsken og på holme i fjorde. Begunstiges af græsning/pleje af strandenge og friholdelse af strandenge og øer for færdsel i yngletiden.
<u>Knarand</u> (300-500)↑	SPEC 3 - - - -	Yngler på strandenge, på små holme i lavvandede fjorde samt i lavvandede søer og moser. Foretrækker næringsrige vådområder med en rig og varieret forekomst af vandplanter og vandinsekter. Begunstiges af forstyrrelsesfrie småholme samt bevarelse/genopretning af lavvandede søer og moser.
<u>Krikand</u> (50-250)↓	- - NT - -	Yngler især i moser, navnlig næringsfattige hedemoser samt i lavvandede søer med veludviklet bredvegetation. Kun marginal tilknytning til strandengsmiljøet. Kan begunstiges ved at genoprette og oversvømme tidligere, nu drænedede hedemoser og fugtige lavninger på heder.
<u>Spidsand</u> (50-100)↓	SPEC 3 - NT (V) -	Yngler fortrinsvis på kystlokaliteter som strandenge, strandsumpe eller på små, ubeboede holme. Både på strandenge med lavt og højt græs, men begunstiges af temmelig nedgræssede strandenge m enkelte spredte græs- og sivtuer, hvor reden kan skjules. Sårbar over for udtørring.
<u>Atlingand</u> (300-500)→	SPEC 3 - - ¹⁾ - -	Yngler i lavvandede søer, moseområder og i enge og ådale med jævnlige forårsoversvømmelser. Foretrækker lavvandede og næringsrige søtyper med rig forekomst af vandinsekter og omgivet af sumpede engarealer. Også på brak- og strandeng, men begunstiges bedst ved flere ferske (og våde) enge.
<u>Skeand</u> (800-1000)→	SPEC 3 - - - -	To primære ynglebiotoper: Næringsrige, lavvandede ferskvandssøer/moser med veludviklet bredvegetation og en rig fauna af vandinsekter <i>eller</i> fugtige strandenge med vandhuller, loer og strandsump. Følsom overfor udtørring og overgræsning. Begunstiges af enge med vinter- og forårsoversvømmelser.

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstige (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Rødhovedet And</u> (0-1) →	- - RE - DATSY	Yngler i næringsrige, men klare, lavvandede søer og brakvandslokaliteter. Der skal være rig forekomst af vandplanter og kransnålalger (vigtigste fødeemne). Rensning og restaurering af potentielle ynglesøer gav fordobling af den hollandske bestand 1970-1990.
<u>Taffeland</u> (400-600) →	SPEC 2 - - - -	Yngler i næringsrige, lavvandede søer og moser, gerne med veludviklet rørsump, en rig forekomst af vandplanter og med mange vandinsekter. Også fåtallig i brakvand og afsnørede fjorde. Begunstiges af bevarelse/genopretning af lavvandede søer og moser.
<u>Troldand</u> (1000-2000) ↑	SPEC 3 - - - -	Yngler i næringsrige ferskvandssøer, store åer og brakvandslaguner med veludviklet bredvegetation. Kan yngle koloniagtigt og i et vist omfang knyttet til Hættemågekolonier. Begunstiges af bevarelse af søer og genopretning af større åer m naturlig bredvegetation.
<u>Ederfugl</u> (25.000) ↓ 'Ugunstig bevaringsstatus'	- - - - -	Yngler fortrinsvis i kolonier på små øer og holme i lavvandede havområder og fjorde. Sårbar overfor færdsel/forstyrrelse på ynglepladsen (grundet øget prædation v bortskræmning), hvorfor færdselsrestriktioner vil begunstige arten.
<u>Hvinand</u> (87-90) ↑	- - - ¹⁾ (R) DATSY	Ruger i redekasser samt gamle, døende træer v. åbent vand. Fortrinsvis skovsøer i løvskov. Kasseopsætning kan afhjælpe manglen på egnede redetræer, ligesom sikring af overstandere langs sø- og åbredder (gl. løvtræer) vil begunstige denne og andre store hulrugere.
<u>Stor Skallesluger</u> (30-36) →	- - NT - DATSY	Arten er hulruger og forekommer spontant (ej kasse) i gamle, døende træer v. åbent vand (typisk v. skovklædte kyststrækninger). Kasseopsætning kan afhjælpe manglen på egnede redetræer, ligesom sikring af overstandere langs kysterne vil begunstige denne og andre store hulrugere.
<u>Hvæpsevåge</u> (650) →	- Bilag I - - -	Yngler fortrinsvis i ældre løvskov, gerne åben og lys. Helst > 100 ha. Adgang til enge/moser. Rede altid i gl. bøgeskov. Plantning af mere løvskov vil på et 100-årigt sigt begunstige arten, men forudsætter mosaik også med våde enge og moser.
<u>Rød Glente</u> (17-33) →	SPEC 2 Bilag I - ¹⁾ - DATSY	Mosaiklandskab m. skove m. store, gamle træer m. døde grene og gode indflyvningsforhold. Jager udelukkende i åbent land. Er som overvejende ådselsæder meget sårbar over for giftudlægning. DK burde kunne rumme en bestand på 4-500 par, men har p.t. mindre end 40. DOF har udarbejdet en særlig <u>forvaltningsplan for arten</u> , som bl.a. påpeger behov for regulering af giftanvendelse i naturen.

Art (samit anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstige (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Havørn</u> (10-14) ↑	SPEC 1 Bilag I - ¹⁾ - DATSY	Fredelige skovparceller med store gamle træer, som forbliver på rod, når de går ud, i nærhed af søer eller farvande, med rigt fugle og dyreliv.
<u>Rørhøg</u> (650) →	- Bilag I - - -	Yngler i rørskove, og kan slå sig ned i alle typer af vådområder med veludviklet rørsump af tagrør på våd bund – i de seneste år undertiden også i kornmarker. Fouragerer i ynglesæsonens start udelukkende i vådområder, senere også over marker. Stribebrak langs skel m.v. vil begunstige arten.
<u>Blå Kærhøg</u> (1) ↑	SPEC 3 Bilag I - ⁰⁾ - DATSY	De få danske ynglefund er gjort i marskenge, strandsumpe, heder og hedemoser (åbne biotoper m. lav vegetation). Øget braklægning efter strategisk plan vil utvivlsomt begunstige arten og dens indvandring.
<u>Hedehøg</u> (41) → 'Ugunstig bevaringsstatus'	- Bilag I NT - DATSY	Snævert knyttet til det åbne marsklandskab i det sydvestlige Jylland. Yngler dels i rørsump, dels i dyrkede marker med vintersæd – enkelte gange i næringsfattige hedemoser. Undladelse/forsinkelse af afhøstning på arealer, hvor reden anbringes, vil tillige med stribe/randbrak begunstige arten.
<u>Kongeørn</u> (2) ↑	SPEC 3 Bilag I - - DATSY	DKs to eneste ynglepar findes i afspærrede naturskovsområder m. gamle, døende træer, velegnede for redebygning, og med adgang til store, uforstyrrede jagtområder i form af åbne højmoser m.v. Forhindring af færdsel i oplagte redebygningsområder vil begunstige arten.
<u>Fiskeørn</u> (1-4) →	SPEC 3 Bilag I RE - DATSY	Store, uforstyrrede skovområder m. store, gl. træer m. døde grene og gode indflyvningsforhold. Adgang til uforstyrrede jagtområder i form af ferskvandssøer eller langsomtstrømmende åer med rigelige fiskeforekomster. Opsætning af redeplatforme og bevarelse af gl. træer vil begunstige arten.
<u>Tårnfalk</u> (2.500) ↑	SPEC 3 - - - -	Yngler såvel i det åbne land som i byer, men ikke i lukket skov. Reden anbringes i hulrum (bygninger, hule træer, kasser) el. gl. kragereder – ofte i tilknytning til åbne, udyrkede arealer m mange gnavere og insekter. Braklægning og øgning af arealer m økologisk drift vil begunstige arten.
<u>Lærkefalk</u> (6-7) →	- - - ¹⁾ - DATSY	Ældre, lysåben nåle- eller løvskov i kombination med åbne, udyrkede arealer, græssede enge og insektrige vådområder. Indikerer god forekomst af guldsmede og småfugle. Flere vådområder i og nær egnede yngleskove vil begunstige arten.

Art (samit anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstige (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Vandrefalk</u> (1-2) ↑	- Bilag I RE - DATSY	Det første geninvandrede par yngler på Møns Klint og har nu fået følge af et par på Bornholms klipper. Fra udlandet dog også eksempler på at arten kan yngle på bygningsværker og i forladte krage- og rovfuglereder. Redekasser på store bygningsværker kan utvivlsomt begunstige arten.
<u>Agerhøne</u> (10.000-15.000) ↓	SPEC 3 - - -	Her i landet er arten knyttet til agerlandets kultursteppe, hvor den lever året rundt. Undgår skove og byer. Har behov for større indhold af ukrudtsfrøplanter og insekter i marken, som kan opnås ved økologisk drift og/eller dyrkningsfrie bræmmer. Varig stub og rotationsbrak synes også at begunstige arten.
<u>Vagtel</u> (200-600) ↑	SPEC 3 - - - -	Yngler her i landet især i græsmarker i agerlandet, men også i dyrkede marker, navnlig kløver og lucerne. Mange ynglefund gjort i ådale, i inddæmninger og på andre lavtliggende arealer (dog også tørrere lokaliteter). Sent ynglende, kuld går formentlig ofte tabt v. høst. Ekstensiveret drift vil begunstige arten.
<u>Plettet Rørvagtel</u> (200) ↑ 'Ugunstig bevaringsstatus'	- Bilag I - ¹⁾ - DATSY	Yngler i store og middelstore sumpområder og våde ferskenge med stabilt vandspejl (<30 cm). Forkærlighed for halvåbne stardominerede moser (ej tagrør) og ukultiverede enge i ådale med naturlige vinter- og våroversvømmelser. Naturlig vandstandsdynamik og ekstensiv udnyttelse af enge vil begunstige arten. Opgiver yngel v. udtørring i sæsonen.
<u>Engsnarre</u> (276-298) ↑ 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 1 Bilag I VU - DATSY	Yngler fortrinsvis i fugtige enge med en naturlig og varieret engflora upåvirket af kunstgødning og sprøjtegifte. Tolererer ekstensiv græsning eller sent (august) høslæt. Trives ikke i kulturgræsser. Engsnarre-venlig høproduktion 3-doblede bestand i et engelsk forsøgsomr. DK forvaltningsplan foreligger.
<u>Trane</u> (35-40) ↑	SPEC 2 Bilag I - ¹⁾ - DATSY	Såvel åbne og uforstyrrede, næringsfattige moser som i mere tilgroede, næringsrige moser. I de senere år også mindre skovmoser. Begunstiges af høj forårsvandstand (30-50 cm omkr. reden) og tåler ikke forstyrrelse, hvorfor vandstands-hævning og reduktion af færdsel vil begunstige arten.
<u>Klyde</u> (4.100-4.600) ↓	- Bilag I - AY -	Yngler kolonivis ved lavvandede fjord- og havkyster med sand- eller slikvade og åbne, kortgræssede strandenge. Rederne gerne nær vandkanten på rævefrie småholme. Få indlandsforekomster v. lavvandede søbredder m sparsom vegetation. Begunstiges af effektiv minkbekæmpelse og græsning samt - hvor muligt - begrænsning af oversvømmelser i yngletiden.
<u>Hvidbrystet Præstekrave</u> (92-110) ↑	SPEC 3 - EN - DATSY	Yngler i DK især på brede, uforstyrrede sandstrande ved vestkysten, men kan også yngle på meget kortgræssede strandenge m bare, vegetationsfrie pletter. Rede nær småpytter el laguner. Fleksible redeindhegninger og adgangsforbud har 4-doblet bestandene på Rømø og Fanø.

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstivelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Hjeje</u> (4-5) ↓ 'Ugunstig bevaringsstatus'	- Bilag I CR (E) DATSY	Yngler udelukkende på meget åbne og tørre hedearealer, der helst skal være helt uden trævækst og med sparsom og kort lyngvegetation. Slåning eller afbrænding af lyng samt fjernelse af trævækst begunstiger arten. DOF har udarbejdet forvalt- ningsplan.
<u>Vibe</u> (30.000-45.000) ↓	SPEC 2 - - X -	Yngler i åbne biotoper med lavt plantedække som f.eks. enge, strandenge og marker. Tætteste bestande på kreaturgræssede, fugtige strandenge. På dyrkede marker mest på pletter m misvækst eller i sene afgrøder. Begunstiges af høj (grund)- vandstand, kreaturgræsning og ekstensiv drift.
<u>Engryle</u> (340-360) ↓ 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 3 Bilag I EN AY(R) -	Yngler på fugtige og kortgræssede brak- og strandenge m vandfyldte eller mudrede pander og loer. Kræver højt grundvandsspejl m bredfyldte grøfter m.v., langsom udtørring og rigt insektliv til medio juli (ungetid). Miljøministeriets <u>Forvaltningsplan</u> for engfugle angiver den rette forvaltning.
<u>Brushane</u> (150) ↓ 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 2 Bilag I EN - -	Yngler især på kortgræssede brakvandsenge med svag saltpåvirkning, men også egentlige strandenge m vandfyldte pander og loer. Meget sårbar overfor høje saltkoncen- trationer og gødsning. Miljøministeriets <u>Forvaltningsplan</u> for engfugle angiver den rette forvaltning.
<u>Dobbeltbekkasin</u> (2.500-3.000) ↓	SPEC 3 - - - -	Yngler i fugtige moser, kær, enge og overdrev. Foretrækker fugtige områder i begyndende tilgroning og klarer sig godt i våde enge og moser, der er tilgroet med halvåben rørsump og spredte pilekrat. Undgår tørre og tætgræssede arealer. Begunstiges af fugtig og blød bund og halvhøj vegetation.
Skovsneppe (2.000-3.500) →(?)	SPEC 3 - - - -	Større skove med fugtige lavninger, tilgroede moser eller partier med skovsump. Foretrækker løvskovsbevoksninger, gerne yngre (eg, birk el). Begunstiges af ved genopretning af skovsumpe, våde partier og moser i skovene og disses nærområder, hvor arten også henter sin føde.
<u>Stor Kobbersnepe</u> (700-725) ↓	SPEC 2 - NT - -	Yngler især på større, fugtige marsk- og brakvandsenge med kreaturgræsning eller høslæt. Kan yngle på ferskeng i indlandet. Tåler relativt højt græs og moderat gødsning. Miljøministeriets <u>Forvaltningsplan</u> for engfugle angiver den rette forvaltning.
<u>Stor Regnspeve</u> (390-550) (↑)	SPEC 2 - - - -	Yngler såvel på kreaturgræssede enge ved kysten som åbne og mere tørre klit- og lyngheder. På heder dog gerne i tilknytning til større, fugtige hedemoser. Sjældent på større, vedvarende og ekstensivt udnyttede græsarealer i indlandet. Hedeafbrændin- ger og rydning af opvækst m efterfølgende fåregræsning og genskabelse af tidligere hedemoser vil begunstige arten.

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstivelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Rødben</u> (12.000-15.000) → (?)	SPEC 2 - - X -	Yngler især v kysten hvor den foretrækker fugtige strandenge med vandfyldte pander og loer eller halvåben strandsump ud til lavvandede områder eller vader. Også på sumpede/tuede kreaturgræssede ferskenge v åbne moser/søer i indlandet. Begunstiges af sen udbinding og høj grundvandsstand.
<u>Svaleklire</u> (11-20) ↑(?)	- - - - DATSY	Åbne skovmoser i nåle- og blandskov, der gerne må have fugtige og bløde mudderflader. Benytter aflagte (Sang)drosselreder. Vil blive begunstiget af flere store og små vådområder i skovene.
<u>Tinksmed</u> (102) ↑ 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 3 Bilag I NT - DATSY	Yngler næsten udelukkende i åbne hedemoser samt ved småsøer og kær i hedeområder. Tætteste bestande på meget åbne og træløse heder med mosaik af små og store hedekær, fugtige lavninger og småsøer, helst 2-300 m fra nærmeste skovbryn. Målrettet pleje har fået DK bestand til at vokse.
<u>Mudderklire</u> (0-1) →	SPEC 3 - - - -	De få, pålidelige ynglefund i DK er gjort i sandede og grusede områder som f.eks. vegetationsfattige søer i grusgrave og lignende og stenede søbredder m stor vandstandsvariation over året. Kræver ca. 1000 m ² gruset/stenet bredareal/par. Kunne begunstiges ved intelligente retableringsplaner for råstofgrave.
<u>Stenvender</u> (37-41) →	- - VU - DATSY	Yngler på sparsomt bevoksede små øer og holme, evt. m kortgræsset strandeng i tilknytning til stenbestrøet, lavvandet sandvade. Knyttet til ternekolonier, hvor den tager æg. Vil blive begunstiget af adgangsforbud til de få holme, hvor den yngler.
<u>Sorthovedet Måge</u> (4) → (?)	- Bilag I - - DATSY	Yngler altid i kolonier af Storm- og/eller Hættemåger på øer og holme ved kysten – i de senere år også med en enkelt indlandsforekomst. Vil blive begunstiget af fortsat fred i kolonierne. Fouragerer op til 50 km fra redestedet.
<u>Dværgmåge</u> (2-3) →	SPEC 3 - RE - DATSY	De få DK par yngler i lavvandede ferskvands- eller brakvandssøer med rørsump eller på sumpede strandenge med tueagtig siv- og græsvegetation. Gerne nær kolonier af Hættemåge, Fjord- eller Sortterne. Afhængig af ekstraordinært store forekomster af myg, ofte kulturbetingede.
<u>Hættemåge</u> ²⁾ (110.000-125.000) ↓	- - - X -	Yngler i kolonier på små øer og holme i fjorde eller ved kysten samt søer og moser. En voldsom tilbagegang i bestandene formodes bl.a. at skyldes driftsændringer i jordbruget (f.eks. næsten ingen forårsplojning mere) og undslupne mink. Ændrede driftsrutiner og minkbekæmpelse kunne antagelig begunstige arten.

Art (sammt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstigeelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Storminåge</u> (25.000-30.000) →	SPEC 2 - - X -	Yngler fortrinsvis i kolonier på øer og holme i fjorde ved kysten. Tillige fåtallig i indlandet v næringsfattige hedemoser. Meget sårbar overfor ræv og mink, specielt sidstnævnte, som kan svømme til kolonierne. Begunstiges ved intensiveret minkbekæmpelse og færdselsrestriktioner på ynglepladser.
Ride (450-500) ↓	- - NT - -	Yngler på stejle, udhængende kystklinter, havnemoler og forladte bygninger samt store sten på øer. Største samlede bestand på Bulbjerg. Yngler her på trods af hyppige forstyrrelser fra turister (klatrer på klinten og kaster sten efter fuglene). Kunne begunstiges af oplysning og færdselsregulering.
<u>Sandterne</u> (3-4) ↓	SPEC 3 Bilag I CR AY(E) DATSY	Yngler på øer eller holme med sparsom eller lav græsvegetation nær store strandvader, tidevandsmudderflader eller betydelige strandengsarealer, hvor føden søges (over land – tidligere også hedemoser). Yngler gerne i måge/ternekolonier. Effektiv afskærmning af koloni mod ræve har givet positive resultater i Tyskland. Hegning mod kreaturer begunstiger.
<u>Splitterne</u> (4.000-4.500) ↓ 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 2 Bilag I - - DATSY	Yngler i kolonier på små, ubeboede øer og holme med sparsom vegetation, næsten altid i Hættemågekolonier. Mest maritime af vore ternere – stærkt knyttet til havet. Bestanden koncentreret på få, faste lokaliteter. Derfor sårbar over for rotter, ræv og mink. Adgangsforbud til potentielle yngleøer ville begunstige.
Fjordterne (1.000) →	- Bilag I - - -	Yngler i kolonier på øer og holme i fjorde og ved kysten og kan i højere grad end de andre ternere tillige træffes ved indsøer. Slår sig gerne ned i måge/ternekolonier, men kan også yngle solitært. Fleksibel regulering af færdsel ville begunstige arten.
Havterne (8.000-9.000) →	- Bilag I - - -	Yngler i kolonier på øer og holme ved kysten eller i fjorde (aldrig i indlandet). Kolonier små og spredte. Fouragerer altid i brak- og saltvand. Følsom overfor langvarige forstyrrelser fra f.eks. strandgæster og sejlere. Gode erfaringer med kombination af færdselsrestriktioner og oplysning i Roskilde fjord.
<u>Dværgterne</u> (450-470) → 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 3 Bilag I - ¹⁾ - -	Yngler i kolonier på åbne, vegetationsløse sandstrande, i mindre omfang på øer og holme. I sjældne tilfælde desuden ved mudrede eller stenede søbredder. Gode erfaringer med fleksibel beskyttelse af kolonier på Rømø og Fanø og ved Tissø kombineret med anlæg af yngle-ø tæt på bredden.
<u>Sortterne</u> (58-60) ↓ 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 3 Bilag I EN - DATSY	Yngler i kolonier i bl.a. åbne, våde enge med siv- og startuer, i den sjappede, åbne overgangszonzone mellem kreaturgræssede enge og mere tilgroet sump/mose samt på flydebladsvegetation i lavvandede søer og moser. Afhængig af store insekter på ynglebiotopen. Gode erfaringer med vandstandshævning og pleje af dens få, tilbageværende lokaliteter.

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstigeelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Lomvie</u> (2.500) →	- - NT - -	Yngler i dag udelukkende på Græsholmene v. Christiansø. Evt. genindtagelse af gl. yngleplads v. Hammerknuden (Bornholm) kunne begunstiges af færdselsregulering/oplysning.
<u>Alk</u> (650-750) ↑	- - NT (R) -	Yngler i huller og sprækker mellem stenblokkene på Græsholmen v Christiansø og siden 1996 også på den bornholmske klippekyst. Sidstnævnte koloni kunne begunstiges ved effektiv minkbekæmpelse og oplysning/regulering af færdsel.
<u>Tejst</u> (950-1.150) ↑	SPEC 2 - - - -	Yngler fortrinsvis på småøer og holme nær lavvandede, fiskerige farvande med store sten i vandkanten. Reden anbringes enten i store stenhobe eller udgraves i lerkliner. Bestanden koncentreret på få, store kolonier, som kunne begunstiges v effektiv minkbekæmpelse og færdselsregulering
<u>Turteldue</u> (25-75) ↓	SPEC 3 - - ¹⁾ - -	Yngler i kulturlandskaber hvor udyrkede og dyrkede arealer veksler med småskove, lunde og levende hegn. Forkærlighed f nåle- og nåleblandskov på tør og sandet bund. Lever af ukrudtsfrø og begunstiges af bl.a. økologisk drift. Største trussel er jagtlig efterstræbelse i Sydeuropa.
<u>Slørugle</u> (147) ↑	SPEC 3 - - ¹⁾ - DATSY	Yngler som regel i udlænger på gårde nær større udyrkede eng- og mosearealer, hvor den søger føde. Reden anbringes så godt som altid inde i bygninger, og i dag yngler over 90% i opsatte redekasser. Begunstiges af store, åbne, udyrkede enge, moser og græsfælder samt åbning af bygninger/opsætning af kasser.
<u>Stor Hornugle</u> (23) ↑	SPEC 3 Bilag I - ¹⁾ - DATSY	Ikke kræsen med valg af ynglested, men foretrækker grusgrave nær skovagtig bevoksning. Reden anbringes på stejle, vegetationsløse skrånninger, undertiden dog forladte rovfuglereder. Sårbar overfor forstyrrelse. Begunstiges af færdselsregul. på ynglepladsen og intelligente retableringsplaner f. råstofgrave.
<u>Kirkeugle</u> (100-200) ↓	SPEC 3 - EN - DATSY	Ynglede tidligere i hule, stynede popler m.v. i markhegn men er i takt med disses forsvinden søgt ind i avlsbygninger – gerne forfaldne m. mange hulheder. Begunstiges af adgang til jagtmarker m rigelig forekomst af orme og insekter (vedvarende græsarealer, plæner, urtehaver, hønsegårde, stribebrak langs hegn, økologisk drevne marker).
<u>Mosehornugle</u> (3-4) → (?) 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 3 Bilag I VU - DATSY	De få tilbageværende ynglepladser findes på strandenge, i ådale og på øer. Tidligere også i større hede- og moseområder. Uden for Jylland kun på øer m betydelige udyrkede arealer/strandengsområder. Begunstiges tydeligvis af at drængrøfter i brak- og marskenge bevarer åbne, samt af ekstensivt drevne, åbne enge, moser og heder.

Art (samnt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstivelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Perleugle</u> (0-3) →	- Bilag I VU - DATSY	Nåle- og blandskov. Som hulruger afhængig af god forekomst af naturlige træhuller, herunder gl. Sortspættehuller. Benytter også opsatte kasser. Begunstiges af bibeholdelse af gl. redetræer for Sortspætte o.a. hule træer.
<u>Natravn</u> (500-600) →	SPEC 2 Bilag I - - -	Fyrreskov på tør og sandet bund er foretrukne ynglebiotop. Begunstiges af at skovene er åbne med lysninger, åbne hedepartier, græsningsfolde, brandbælter o. lign. (gerne m. enkelte, enlige træer som overstandere (sangposter)) og af genskabelse af vådområder i skovene (flere insekter).
<u>Isfugl</u> (250-400) ↑	SPEC 3 Bilag I - - -	Yngler ved fiskerige åer og søer med skov- og kratbevoksede brinker. Redehul udgraves i stejl skrænt, helst direkte ud til vandet, men også op til 200 m derfra. Begunstiges af færdselsrestriktioner og opsætning af 'redeskasser' hvor redemuligheder er begrænsende faktor.
<u>Biæder</u> (3-5) ↑ (?)	SPEC 3 - - - DATSY	Kolonirugende og udgraver redeshuller i ler-, grus- eller sandskrænter, i DK typisk i grusgrave. Behøver adgang til insektrige områder. Begunstiges af færdselsregulering ved de steder, hvor kolonier opstår, og generelt v. minimeret anvendelse af pesticider.
<u>Hærfugl</u> (0) ↓	- - RE - -	Yngler i områder domineret af ekstensivt landbrug med afgræssede enge, mindre løvskovslunde m. gl. træer eller frugtplantager. Fordrer adgang til bare pletter uden vegetation, og til hule træer (hulruger). Begunstiges af blandet, ekstensivt jordbrug.
<u>Vendehals</u> (25-30) ↓	SPEC 3 - EN - -	Foretrækker halvåbne, tørre og sandede lokaliteter som heder, hedeplantager eller hulruger. Afhængig af naturlige huller i træer nær områder med lavt og sparsomt græsdekke. Rigelig forekomst af myrer. Begunstiges af ekstensivt græssede heder og overdrev samt græsningskove og reduceret pesticid anv.
<u>Grønspætte</u> (750-1.000) → (?)	SPEC 2 - - - -	Halvåben blandskov vekslende med åbne partier som f.eks. græssede overdrev og enge eller heder m. tæt myrebestand. Redehul udhugges i dødt og mørkt træ. Begunstiges af bevarelse af gl. døde og døende træer i skoven og af græsningsoverdrev og enge i eller nær skoven.
<u>Sortspætte</u> (200-300)	- Bilag I - ¹⁾ - -	Blandskov, især bevoksninger af ældre bøgeskov, der støder op til store nåleskovearealer, da reden udhugges i stor, gl. bøg og føden (herkulesmyre og rød skovmyre) søges mest i nål. Kan dog yngle i ren nål. Begunstiges af at lade ældre bøge stå ud over normal hugstald (100-150 år) og bevarelse af redeshuller, som benyttes til overnatning og undertiden gentagen yngel (benyttes også af andre dyr og fugle).

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstigelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Lille Flagspætte</u> (8-47) →	- - - ¹⁾ - -	Løvskov, der ikke er omfattet af alm. forstlig drift og med rigelig forekomst af døde og døende træer. Redehul i død træstamme eller stød. Gerne i elle- eller anden upåvirket sumpskov. Kræver min. 1 km ² optimal skov/par. Begunstiges bl.a. af drukning af bevoksninger på lavtliggende arealer.
<u>Toplærke</u> (2) ↓	SPEC 3 - CR - DATSY	Yngler naturligt på åbne og tørre steppearealer, men har i DK fundet en niche i havneterræner (tidligere også banegårde, erhvervsomr. og større gårde). Begunstiges af ubenyttede arealer m sparsomt plantedække. Overvågningsrapport foreligger (<i>Grell et al. 2002</i>).
<u>Hedelærke</u> (300) →	SPEC 2 Bilag I - ¹⁾ - -	Foretrukne ynglebiotop er åbne klitheder og heder. Fordrer både bare pletter med sparsom vegetation og spredte træer og buske. Også i større rydninger i nåleplantager på sandjord. Begunstiges af hederydninger, afbrænding og fåregræsning, særligt langs østvendte bryn af hedeplantager.
<u>Sanglærke</u> (1,1-1,3 mio) ↓	SPEC 3 - - - -	Kan klare sig i intensivt dyrkede kornmarker. Begunstiges dog af græssede strandenge, overdrev, brakmarker og økologisk drevne jordbrug (her er bestandstætheden den dobbelte). Derudover af generel ekstensivering af driften og mere heterogent landbrug m større afgrødediversitet.
<u>Digesvale</u> ²⁾ (20.000-40.000) ↓	SPEC 3 - - - -	Graver redeguller i skrænter og klinter af ler eller grus og foretrækker aktive grusgraves stejle, vegetationsfrie skrænter eller kystklinter. Kunne begunstiges af intelligente retableringsplaner for råstofgrave, som tillod stejlskrænter med fortsat erosion.
<u>Landsvale</u> (200.000-250.000) →	SPEC 3 - - - -	Typisk agerlandsart, som er knyttet til menneskelig beboelse, da reden normalt anbringes indendørs i staldbygninger m. dyr – især kreaturhold. Begunstiges af økologiske driftsformer (signifikant flere ynglepar på økologiske brug), og af sikring af adgang til redepladser i husdyrstalde.
<u>Bysvale</u> (50.000-100.000) ↑	SPEC 3 - - - -	Yngler almindeligt ved større gårde, men også i tæt bebyggede dele af større byer, typisk i afgrænsede kolonier. Begunstiges af en bedre fordeling af husdyrbrugene på flere, men mindre bedrifter, og af økologisk jordbrug, som giver flere insekter. Begunstiges tillige af større tolerance fra husejere overfor redebygning.
<u>Markpiber</u> (15) ↓ 'Ugunstig bevaringsstatus'	SPEC 3 Bilag I EN - DATSY	Yngler næsten udelukkende i åbent og tørt, sandet klitterræn nær kysten m. lav vegetation af bl.a. marehalm og revling, men tolererer også enkelte fritstående træer og buske. Kunne begunstiges af fleksible redeindhegninger og adgangsforbud i yngletiden på de få tilbageværende ynglepladser.

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstivelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
Gul Vipstjert (5.000-10.000) ↓	- - - X -	Nærere en særlig forkærlighed for åbne, kreaturgræssede strandenge, men yngler også i fugtige ferskenge i ådale og ved søer og moser. Begunstiges i indlandet af genopretning af våde, kreaturgræssede enge i f.eks. ådalene og i kystregionen af undladelse af gødskning og pesticidanvendelse på strandenge og -overdrev, som fortsat bør græsses ekstensivt.
<u>Vandstær</u> (5) →	- - NT - DASTY	Foretrækker rene vandløb med hurtigt strømmende vand og en rig insektfauna m god forekomst af vårfluelarver. Yngler i bornholmske klipper og ved bro- og stemmeværker i (Øst)jylland. Begunstiges af øget vandkvalitet og opsætning af redekasser på egnede lokaliteter samt evt. færdselsrestriktioner.
<u>Jernspurv²⁾</u> (80.000-120.000) ↓(?)	- - - X -	Ret alm. i nåle- og blandskov og foretrækker skovbryn, nyplantninger, frodigt kystkrat, tilgroede moser, overdrev m krat og buske samt tilvoksede sommerhusområder. Begunstiges af pesticidfrit skov- og havebrug.
<u>Blåhals</u> (50) ↑	- Bilag I - - DASTY	Foretrækker her i landet tilsyneladende marskområdernes drængrøfter m randvegetation. Ellers typisk i overgangszonen mellem enge og dyrkede marker samt udkanten af moseområder. Uklart, hvorfor arten er genindvandret og tiltager så dramatisk.
<u>Rødstjert</u> (40.000-60.000) ↑	SPEC 2 - - - -	Gl. løvskov m. dødt ved (hulruger). Gerne græsningskov, lystskove o.a. skove m. mange, gl. træer. Begunstiges af ekstensiveret skovdrift/udlæg af naturskovsparceller og - indtil tilpas bestand af døde og døende træer er opnået - tillige ved opsætning af redekasser.
Sortstrubet Bynkefugl (25-31) ↑	- - - - - ¹⁾	Yngler i sparsomt bevoksede, tørre og sandede kliterræner ved kysten eller på heder og hedemoser i indlandet. Ved kysten typisk ved små, fugtige lavninger eller nær å-udløb og desuden fundet efter renafdrift i nålebeplantninger. Begunstiges af ekstensiv udnyttelse af heder og hedemoser samt rydning af gl klitplantager.
<u>Stenpikker</u> (1.000-2.000) ↓	SPEC 3 - - X -	Yngler i åbne, stenede, grusede og vegetationsløse biotoper eller kraftigt nedgræssede enge og er meget kulturbundet (f.eks. i sandet kliterræn, grusgrave og stenbrud samt byggepladser m.v. Tidligere alm. også i det åbne land ved stendiger. Begunstiges af friholdelse af åbne, tørre lokaliteter.
Savisanger (5-28) →(?)	- - - ¹⁾ - -	Foretrækker rørsumpe m udbredte bevoksninger af hvas avneknippe m. rigelige forekomster af myg, fluer og sommerfugle. Begunstiges af fravær af rørhøst, subsidiært skånsom rørhøst, der efterlader større, uhøstede flader (tidlig ankomst til yngleplads).

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstigeelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Sivsanger</u> ²⁾ (3.000-4.000) ↓	- - - X -	Typisk sumpsanger, men foretrækker den mere tørre del af rørsumpen med spredte pilebuske og en varieret plantesammensætning, gerne med græs og urtedække i bunden. Begunstiges - hvis rørhøst - af efterladte, uhøstede holme og randzoner i rørskovene samt naturlig vinter- og våroversvømmelse i ådale.
Drosselrørsanger (5-14) →	- - EN - -	Yngler især i sømråder med veludviklede tagrørsskove langs bredden og foretrækker her rørskovszonen yderst mod vandet. Årsag til voldsom bestandstilbagegang fra 50'erne til 70'erne kendes ikke, hvorfor begunstigende initiativer ikke kan fremlægges for indeværende.
<u>Gulbug</u> ²⁾ (10.000-50.000) ↓	- - - X -	Yngler i frodig kratskov, brede, levende løvtræshegn, småbeplantninger, moser under tilgroning m vedplanter, parker og gl. gårdhaver m.v., men aldrig i sluttet skov. En kraftig tilbagegang siden starten af 80'erne lader sig ikke forklare, hvorfor begunstigende initiativer p.t. ikke kendes.
Høgesanger (0) ↓	- Bilag I CR - -	Foretrækker kystnære overdrevslokaliteter m tornet krat domineret af slåen, hvidtjørn, rose og brombær omgivet af høj urtevegetation og m enkelte høje træer. Månedlig sommernedbør <50mm og høj soleksponering samt 'makkerskab' m Rødrygget Tornskade fordres. Årsag til uddøen ej kendt.
<u>Skovsanger</u> ²⁾ (5.000-15.000) ↓	SPEC 2 - - - -	Foretrækker højskov af bøg eller eg m sparsom underskov, men kan også træffes ynglende i blandeskov og lysåbne hassel- eller birkeskove. Årsag til tilbagegang uafklaret, men arten vil utvivlsomt blive begunstiget af mere naturnær skovdrift.
<u>Grå Fluesnapper</u> (15.000-25.000) → (?)	SPEC 3 - - - -	Yngler i lysåbne, ældre løv- og blandeskov, gerne i skovbryn eller nær lysninger m god plads til insektfangst under eller mellem træerne. Gerne i åbne dyrehaver og parker m gl. træer. Mens arten går tilbage i det øvrige Europa breder den sig fortsat i DK. Begunstiges af gl. træer.
Lille Fluesnapper (0-1) →	- Bilag I - - -	De få danske ynglefund er gjort i åbne, parkagtige løvskove og forekommer generelt på vore breddegrader i ældre, lysåben naturskovspræget løvskov, som tydeligvis begunstiger arten tillige med genopretning af drænedede skovsumpe.
<u>Sumpmejse</u> (10.000-20.000) ↓	SPEC 3 - - - -	Udpræget løvskovsmejse med særlig forkærlighed for gl. løvskov m rig og varieret underskov. Foretrækker fugtige dele (ellesump, sumpskov af birk og pil). (hulruger). Begunstiges af beskyttelse af gl. bøge- og egetræer, af hultræer generelt og af naturskovsagtig sumpskov, f.eks. som 'lommer' i kulturskove.

Art (sammt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstivelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Topmejsje</u> ²⁾ (20.000-30.000) ↓	SPEC 2 - - - -	Udpræget nåle- og blandskovsflugl. Foretrækker ældre fyrre- bevoksninger (ved rydninger, i kanten af lysninger og i skovbrynet). Udhugger selv redehul og er derfor afhængig af døde og møre træer og stubbe m blødt ved. Begunstiges af efterladte døde træer/stubbe til naturligt henfald.
<u>Pungmejsje</u> (25-50) ↓	- - - ¹⁾ - -	Foretrækker mosaikagtige moseområder groet til med pil og birk samt åbne vandflader (f.eks. tørvegrave) og rørskov m god forekomst af dunhammer (uld til rede). Kunne begunstiges ved færdselsregulering på bynære redesteder, hvor reder ofte stjæles eller udsættes for vandalisme.
<u>Pirol</u> (13-19) ↓	- - CR - -	Ældre, højstammet løvskov m veludviklet underskov. Forkærlighed for kystskove. Årsag til artens markante tilbagegang er ukendt og der savnes konkret viden om, hvordan arten kan tilgodeses i skovdriften.
<u>Rødrygget Tornskade</u> ²⁾ (1.500-3.000) ↓ (?)	SPEC 3 Bilag I - - -	Lysåbne partier m. overdrevspræg/rigt udbud af store biller – gerne i store skovlysninger, og gerne på arealer hvor store græssere året rundt sikrer forekomst af gødning som levesteder for store biller. Begunstiges af usprøjtede og ugødede, græssede enge og overdrev samt græsningsskov m vådområder.
<u>Stor Tornskade</u> (20-25) →	SPEC 3 - - ¹⁾ - -	Yngler på åbne heder under igangværende tilgroning m spredte træer og buske. Især knyttet til overgangszonen mellem hede og plantage. Begunstiges af periodevis afbrænding samt rydning af opvækst på åbne lyngheder, herunder ekstensiv fåregræsning.
<u>Nøddekrige</u> (1-3) → (?)	- - RE - -	Yngler i nåleskov iblandet hasselbuske eller m nærliggende hasselhegn. Desuden truffet ynglende i haver og på kirkegårde. Optræder som yngleflugl efter invasionsår, og usikkert om arten kan begunstiges herudover. Brug af hassel i hegnsplantninger vil dog alt andet lige begunstige arten.
<u>Stær</u> (400.000–600.000) ↓	SPEC 3 - - - -	Yngler v bebyggelser eller i gammel løvskov (hulruger). Afstand ml redested og fourageringsområde (græsningsarealer) må ikke være for stor. Begunstiges af fortsat afgræsning af betydelige græs- og engarealer i alle dele af landet samt redekasser/bevarelse af hule træer/gl spættereder.
<u>Gråspurv</u> (500.000-1.000.000) ↓	SPEC 3 - - - -	Typisk kulturfølgeart. Findes både i by og på land og yngler kolonivis i hulrum m.v. i bygninger og bliver ved ynglestedet året rundt. Kunne begunstiges ved indretning af nye staldbygninger så redebygning muliggjordes samt ved mere alsidigt og ekstensivt jordbrug og flere fritgående husdyr.

Art (samt anslåede antal ynglepar og status: ↑ = fremgang, → = stabil, ↓ = tilbagegang)	SPEC Bilag I DK-rød DK-gul DATSY	Krav til levesteder og forslag til begunstivelse (fortrinsvis baseret på <i>Grell (1998)</i> samt nyeste forskningsresultater i f.m. DOFs DATSY-projekt og engfuglekampagne m.v.)
<u>Skovspurv</u> (400-600.000) → (?)	SPEC 3 - - - -	Som Gråspurv, men dog sjældent i bymidten. Yngler i løse kolonier eller solitært, også isoleret fra mennesker (i hule træer m.v.). Kunne begunstiges af bedre adgang til vinterføde i form af frø af små, enårige ukrudtsplanter samt reduceret pesticidanvendelse i jordbrug og haver.
Gulirisk (1-11) ↑	- - - ⁰⁾ - -	Ynder kulturprægede og parkagtige bevoksninger med forkærlighed for ældre fyrretræer. Synes at gøre fremstød med års mellemrum for så at dø ud igen, hvorfor det er vanskeligt at angive begunstigende initiativer.
<u>Tornirisk</u> (150.000-300.000) ↓	SPEC 2 - - - -	Knyttet til åbent kulturlandskab med levende hegn, kratbevoksning og spredte buske. Især talrig på overdrev, strandoverdrev og heder, men også i haver og landsbyer. Begunstiges ved at bevare og forøge antallet af udyrkede småbiotoper i agerlandet, herunder usprøjtede randzoner langs hegn.
Karmindompap (50-250) ↓ (?)	- - VU - -	I DK især på kystlokaliteter m strandoverdrev, smålunde og tilgroede moser. Foretrækker varieret bevoksning hvor tæt buskads m enkelte høje træer veksler m åbne græs/urte-partier. Aktuell spredning muligvis klimatisk betinget. Begunstiges sandsynligvis af tilgroning.
<u>Kornværbling</u> (40.000-60.000) ↑	SPEC 2 - - X -	Foretrækker åbent, opdyrket agerland, som kun er sparsomt bevokset m træer, og fordrer ukrudtsplanter m.v. året rundt, da den er standfugl. Efter voldsom tilbagegang siden krigen er bestanden stabiliseret i forbindelse med øget braklægning, som tilsyneladende begunstiger arten. Sammenhæng dog ikke klar.

- 0) Arten ej vurderet i f.m. udarbejdelse af rødlisten, men regelmæssigt forekommende som meget fåtallig ynglefugl i DK
- 1) Klassificeret som LC ('Ikke truet') i den officielle rødliste, men opfylder IUCNs kriterier for rødlistning på nationalt niveau (se nærmere i 'Fugle og natur' 3/2005 p. 8 f)
- 2) Blandt de 10 arter med størst tilbagegang i perioden 1976-2003 i DOFs punktællingsprogram vedr. almindeligt udbredte arter.

Almindeligt forekommende arter i tilbagegang

Blandt de i alt 87 overvågede arter i DOFs punktællingsprogram har de 35 været i statistisk signifikant tilbagegang i perioden 1976-2003 (med mellem 0,8 og 6,2 % om året) og yderligere 10 arter synes at være i tilbagegang, dog uden statistisk signifikans – eller sagt på en anden måde: Mere end halvdelen af vores almindelige fuglearter er eller må antages at være i tilbagegang.

De 10 arter med størst tilbagegang i perioden 1976-2003 er oplistet i nedenstående tabel, prioriteret efter størst tilbagegang (med angivelse af den gennemsnitlige, årlige tilbagegang i %):

Sivsanger ^{a)}	-6,16	Rødrygget Tornskade ^{a)}	-3,51
Gulbug ^{a)}	-4,45	Topmejse ^{a)}	-3,49
Bynkefugl	-4,05	Skovsanger ^{a)}	-3,48
Hættemåge ^{a)}	-3,97	Jernspurv ^{a)}	-3,01
Digesvale ^{a)}	-3,85	Gærdesanger	-2,92

a) Også 'listet' ovenfor som truet/beskyttelseskrævende

Som det ses, har otte arter allerede sneget sig ind på listerne ovenfor, primært som '*Species of European Conservation Concern*' eller som nationalt gullistede, idet dog Rødrygget Tornskade også er optaget på Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I.

Fuglearter, omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4.2

Liste over rastende og overvintrende fuglearter, som er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets artikel 4.2 og som Danmark derfor er specielt forpligtiget til at tage vare på. I det omfang arterne skønnes at kunne blive begunstiget via landdistriktsprogrammet, anføres de begunstigende aktiviteter, som kunne komme på tale (baseret på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside (hvortil de markerede links fører) suppleret med DOFs betragtninger)

De med 'A' mærkede arter er tillige opført på Bilag A (listede ynglefuglearter i DK), hvor det er angivet hvilke initiativer, der kan fremme de respektive arter som *ynge*fugle.

Art	Bemærkninger
<u>Rødstrubet Lom</u>	Forekommer som raste- og vintergæst fortrinsvis til havs, og skønnes ikke relevant i f.t. landdistriktsprogrammet.
<u>Skarv</u> ^A	Vintergæster fra nord findes i stort tal i de indre danske farvande, og beskyttes bedst ved at sikre ro på de væsentligste rastepladser.
<u>Knopsvane</u>	Et kystområde, en fjord eller en sø er kun egnet som levested for Knopsvane, såfremt der er tilstrækkelig føde. I eksempelvis Nissum Fjord og Ringkøbing Fjord er bestandene af overvintrende knopsvaner gået stærkt tilbage, fordi tilførslen af næringsstoffer har hæmmet vandplanternes vækst. Knopsvanen kan hjælpes ved at sikre et passende lavt niveau for udledning af næringsstoffer på levestederne.
<u>Pibesvane</u>	Man kan hjælpe Pibesvane ved at sikre ro (fra fiskeri, sejlads m.v.) på overnatningspladserne.
<u>Sangsvane</u> ^A	Man kan hjælpe Sangsvane ved at sikre ro (fra fiskeri, sejlads m.v.) på overnatningspladserne.
<u>Sædgås</u>	Ved at lade enge i nærheden af rastepladserne afgræsse eller ved at holde vegetationen nede ved høslæt kan fødesøgningsmulighederne for Sædgås gøres optimale, ligesom arten tiltrækkes af flere typer landbrugsafgrøder. Man kan også hjælpe Sædgås ved at begrænse færdslen på overnatningspladserne. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil således begunstige arten.
<u>Kortnæbbet Gås</u>	Ved at foretage intensiv naturpleje på strandengene, f.eks. i form af kreaturgræsning eller høslæt, vil vegetationshøjden holdes nede på et niveau der er favorabelt for de Kortnæbbede Gæs, ligesom arten tiltrækkes af flere typer landbrugsafgrøder. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil begunstige arten. Man kan også hjælpe gæssene ved at sikre ro på overnatningspladserne.
<u>Grågås</u>	Grågæssene foretrækker græsarealer, hvor vegetationen er lav, og det vil derfor hjælpe arten at egnede fourageringsarealer, som strandenge græsses, eller at der foretages høslæt. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil begunstige arten. Man kan også hjælpe grågæssene ved at sikre ro på hvile- og overnatningspladserne.

fortsættes

Art	Bemærkninger
<u>Bramgås</u> ^A	Græsning eller høslæt på fødesøgningsarealerne kan medvirke til at sikre det lavtvoksende vegetationsdække, som gør et område egnet for fouragerende Bramgæs. Store sammenhængende arealer med strandeng eller kulturgræsareal gør et område egnet som rasteområde for trækkende Bramgæs.
<u>Mørkbuget Knortegås</u>	Ved at lade strandengene omkring rasteområderne afgræsse eller ved at foretage høslæt på engene vil vegetationen være egnet som fødesøgningsområde for Mørkbuget Knortegås. Æder også ålegræs på lavt vand, og hvis væksten af vandplanterne i et rasteområde er hæmmet på grund af udledning af meget store mængder næringsstoffer, vil det kunne hjælpe at mindske udledningen af disse. Skønt ej jagtbar vil jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder begunstige arten, da alene den jagtlige forstyrrelse påvirker raste- og fourageringsmulighederne. Man kan også hjælpe gæssene ved at begrænse færdslen på fourageringssteder.
<u>Lysbuget Knortegås</u>	Ved at lade strandengene afgræsse eller ved at foretage høslæt på engene vil vegetationen være egnet som føde for Lysbuget Knortegås. Skønt ej jagtbar vil jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder begunstige arten, da alene den jagtlige forstyrrelse påvirker raste- og fourageringsmulighederne. Man kan også hjælpe gæssene ved at begrænse færdslen på strandengene i forårsperioden.
<u>Gravand</u>	Store bestande drager på fældningstræk i Vadehavet i juni/juli, hvor Gravænderne skal sikres total uforstyrrelse.
<u>Pibeand</u> ^A	Ved høj vandstand udgør strandenge med lav vegetation en alternativ fødekilde for Pibeænderne. At vegetationen er lav og derfor egnet kan sikres ved at lade strandengene afgræsse eller ved at foretage høslæt. På nogle levesteder er udledningen af næringsstoffer så stor, at algerne opblomstring skygger vandplanterne væk, og derved går en stor del af pibeændernes fødegrundlag tabt. Et lavere niveau af næringsstoffer vil derfor gavne fuglene. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil tillige begunstige arten.
<u>Krikand</u> ^A	Hvis vegetationen på strandengene i Krikændernes rasteområder holdes nede ved kreaturgræsning eller høslæt sikres gode fødesøgningsmuligheder for fuglene. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder især på strandenge vil tillige begunstige arten.

fortsættes

Art	Bemærkninger
<u>Spidsand</u> ^A	I nogle rasteområder udledes så store mængder næringsstoffer, at der ofte er masseopblomstring af alger. Algerne skygger vandplanterne væk, og derfor reduceres Spidsandens fødegrundlag. En sænkning i niveauet af næringsstofudledningen kan derfor hjælpe Spidsand. Ved eksempelvis at stoppe dræningen af strandenge og ved at lade strandengene afgræsse af kreaturer kan der skabes gode fødesøgningsvilkår for Spidsænderne. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste rasteområder vil tillige begunstige arten.
<u>Skeand</u> ^A	Forekomsten af dyreplankton hænger nøje sammen med forekomsten af vandplanter. Det vil derfor hjælpe Skeand, at vandkvaliteten er så god, at der er et rigeligt bunddække af vandplanter. Det kan sikres ved at sørge for, at udledningen af næringsstoffer begrænses. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste rastområder vil tillige begunstige arten, idet dog de fleste fugle har forladt landet ved jagtstart.
<u>Taffeland</u> ^A	Man kan hjælpe arten ved at begrænse færdslen (sejlads, fiskeri m.v.) på dagrastepladserne i perioden oktober til midten af marts. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil således begunstige arten.
<u>Troldand</u> ^A	Man kan hjælpe arten ved at begrænse færdslen (sejlads, fiskeri m.v.) på dagrastepladserne i perioden oktober til midten af marts. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil således begunstige arten.
<u>Bjergand</u>	Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i dens væsentligste raste- og overvintringsområder (Endelave/Samsø-området, Bøjden Nor, Hevring Bugt) vil begunstige arten. Vigtigt at undgå forstyrrelser i dagrasteområderne (hvor fuglene hviler før og efter nattens fourageringstogter).
<u>Ederfugl</u> ^A	På baggrund af bestandens tilbagegang er der indført en særfredning af Ederfuglene i Isefjorden og en forkortelse af jagttiden på hunnerne. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i dens foretrukne raste- og overvintringsområder samt begrænsning i muslingefiskeri de samme steder vil begunstige arten (Vadehavet, Sydfynske Øhav, Store og Lille Bælt samt Sejerøbugten og farvandet omkr. Læsø)
<u>Havlit</u>	Forekommer som raste- og vintergæst fortrinsvis til havs, og skønnes ikke relevant i f.t. landdistriktsprogrammet.
<u>Sortand</u>	Man kan hjælpe arten ved at begrænse færdslen (sejlads, fiskeri m.v.) i fældningsområderne i juli, august og frem til midten af september, og i de vigtigste dele af fødesøgningsområderne fra midten af september til første maj.
<u>Fløjlsand</u>	Man kan hjælpe arten ved at begrænse færdslen (sejlads, fiskeri m.v.) i fældningsområderne fra juli til midten af september, og i de vigtigste dele af fourageringsområderne fra midten af september til 1. maj. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de centrale overvintringsområder (Sejerøbugten og nordlige Kattegat) vil begunstige arten.

fortsættes

Art	Bemærkninger
<u>Hvinand</u> ^A	For at give ænderne mulighed for at udnytte fourageringsområderne kan man hjælpe arten ved at begrænse færdslen (sejlads, fiskeri m.v.) i de vigtigste dele af fourageringsområderne i perioden november-april. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder (Limfjorden det sydlige Kattegat og det Sydfynske Øhav) vil således begunstige arten.
<u>Lille Skallesluger</u>	Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil begunstige arten.
<u>Toppet Skallesluger</u>	Man kan hjælpe arten ved at begrænse færdslen (sejlads, fiskeri m.v.) i fældningsområderne i Limfjorden og i Smålandsfarvandet i sensommeren. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil tillige begunstige arten.
<u>Stor Skallesluger</u> ^A	Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil begunstige arten.
<u>Blishøne</u>	Meget store udledninger af næringsstoffer har på flere af Blishønsenes vigtigste lokaliteter ført til, at vandplantevæksten er blevet hæmmet på grund af algevæksten og derved er en stor del af Blishønsenes fødegrundlag forsvundet. Det vil derfor hjælpe blishønsene at udledningerne af næringsstofferne reduceres i passende omfang. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i dens væsentligste raste- og overvintringsområder vil begunstige arten.
<u>Strandskade</u>	Man kan hjælpe arten ved at begrænse færdslen på højvandsrastepladserne i Vadehavet.
<u>Klyde</u> ^A	Man kan hjælpe arten ved at undlade at færdes inden for en afstand af 500 meter fra rastepladserne, hvor fuglene fælder fra midten af juli til midten af september.
<u>Hjeje</u> ^A	Skønt jagtfredet er jagt- og forstyrrelsesfrie rastepladser langt vigtigere for denne art, end for mange af de andre vadefugle, da titusinder af adulte fugle fælder her i landet og er meget følsomme overfor jagtforstyrrelser.
<u>Strandhjeje</u>	Man kan hjælpe arten ved at begrænse færdslen på højvandsrastepladserne i Vadehavet.
<u>Islandsk Ryle</u>	Beskyttelse af højvandsrastepladser i Vadehavet mod færdsel i træktiden vil utvivlsomt gavne arten.
<u>Sandløber</u>	Næppe problemer for denne art, der kan løses nationalt.
<u>Almindelig Ryle</u>	Beskyttelse af højvandsrastepladser mod færdsel i træktiden vil utvivlsomt gavne arten.
<u>Rødben</u> ^A	Beskyttelse af højvandsreastepladserne i Vadehavet mod færdsel i træktiden vil utvivlsomt gavne arten.
<u>Hvidklire</u>	Beskyttelse af højvandsreastepladserne i Vadehavet mod færdsel i træktiden vil utvivlsomt gavne arten.
<u>Lille Kobbersneppe</u>	Beskyttelse af højvandsreastepladserne i Vadehavet mod færdsel i træktiden vil utvivlsomt gavne arten.

fortsættes

Art	Bemærkninger
Lille Regnspove	Sikring af heder med bær vil gavne trækgæster i sensommeren.
<u>Stor Regnspove</u> ^A	Stor Regnspove er meget sky og flygter når mennesker kommer for tæt på. Man kan derfor hjælpe arten, ved at begrænse færdslen på højvandsrastepladser og i fourageringsområder. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder i de vigtigste raste- og overvintringsområder vil således begunstige arten.
<u>Lomvie</u> ^A	Forekommer som raste- og vintergæst fortrinsvis til havs, og skønnes uden for yngletiden ikke relevant i forhold til landdistriktsprogrammet.
<u>Alk</u> ^A	Forekommer som raste- og vintergæst fortrinsvis til havs, og skønnes uden for yngletiden ikke relevant i forhold til landdistriktsprogrammet.
<u>Teist</u> ^A	Forekommer som raste- og vintergæst fortrinsvis til havs, og skønnes uden for yngletiden ikke relevant i forhold til landdistriktsprogrammet.

Lokaliteter til genopretning, uprioriteret, amtsvis

1. Frederiksborg Amt

1.1. Søborg Sø (Etablering af sø, sump og ferske enge, Frederiksborg Amt)

1.2. Kedelsø-Langsø (Etablering af ferske våde enge og sump, Frederiksborg Amt)

1.3. Vaserne, Fugleværnsfondens reservat. Løbende restaurering og demonstrationsprojekter vedr. drift og pleje.

1.4. SPA 106, Arresø: Genskabelse af lavvandet sø i Store Lyngby Mose på søens sydside - igangværende projekt med henblik herpå ligger stille pga. en enkelt landmands obstruktion af statsskovdistriktets jordopkøb. Ophør/begrænsning af voldsom, diffus og delvis ulovlig spildevandsudledning fra stort sommerhusområde langs nordbredden mellem Ramløse Å og Ryeng.

1.5. SPA 109, Furesø med Vaserne og Farum Sø: Spærring af indsejlingen fra Farum Sø til Karsø i Farum Sortemose som forstyrres voldsomt af sejlere, bl.a. yngleforsøgende rørhøg. Opsætning af fugletårn for at undgå den alt for voldsomme færdsel af ornitologer spredt rundt omkring i Sortemose. Udfasning af jagten i denne lille mose samt kratrydning og genoptaget græsning her.

2. Roskilde amt

2.1. Gundsømagle Sø, Fugleværnsfondens reservat. Løbende restaurering og demonstrationsprojekter vedr. drift og pleje.

3. Vestsjællands Amt

3.1. Rørmose/Holmene (Hævning af vandstand på eng- og sumpområde, Vestsjællands Amt)

3.2. SPA 100, Tissø, Lille Åmose & Hallenslev Mose: Rydningsprojekt mhp. genskabelse af enge langs sydøstsiden af Tissø. Fugtiggørelse af Lille Åmose.

3.3. Store Åmose, Fugtiggørelse. Projekt foreligger, jordfordeling kan påbegyndes.

4. Københavns Amt

5. Storstrøms Amt

5.1. Avnede Strand langs Ryde Å (Naturretablering på nuværende brakarealer, Storstrøms Amt)

5.2. Godsø (Retablering af mose og engområde, Storstrøms Amt)

5.3. Raunstrup Sø, Fugleværnsfondens reservat. Løbende restaurering og demonstrationsprojekter vedr. drift og pleje.

5.4. Ægholm, Fugleværnsfondens reservat. Løbende restaurering og demonstrationsprojekter vedr. drift og pleje.